"RDM Inzicht", juni 1989, 6e jaargang, nummer 3.

Ontvangen van Rob Lampen, Rotterdam.

6/3

INZICHT

PERSONEELSBLAD
VAN DE ROTTERDAMSCHE
DROOGDOK MAATSCHAPPIJ B.V.

ZESDE JAARGANG NUMMER 3

REDACTIEADRES:
AFDELING PERSONEELSZAKEN RDM
POSTBUS 913, 3000 AX ROTTERDAM
TELEFOON 010 - 4 87 28 63

RDM TECHNOLOGY

ALGEMENE GANG VAN ZAKEN EN VOORUITZICHTEN

RDM IN PERSPECTIEF

Het jaar 1988 sloot het eerste vijftal gehele jaren af waarin RDM weer zelfstandig opereerde. Dit tijdvak overziende kan een aantal opmerkingen gemaakt worden.

- De winst- en verliesrekening kon over alle jaren positief worden afgesloten. Het resultaat vóór belastingen en vóór winstuitkering bedroeg over deze vijf jaren gemiddeld 5,1% van de netto omzet.
- Hoewel het werkaanbod per industriegroep in de tijd fluctueerde, bleef de omvang van de totale produktie ongeveer op hetzelfde peil.
- De industriegroep Algemene Werktuigbouw slaagde erin om, na het succesvol beëindigen van de grootste civiele order uit deze periode, te weten de fabricage en installatie van de bewegingswerken voor de stormvloedkering in de Oosterschelde, de produktiecapaciteit aan te passen en weer goed te bezetten. Op militair gebied werden en worden omvangrijke opdrachten zowel in nationale als in internationale samenwerking uitgevoerd.
- De industriegroep Energiesystemen had in dit tijdvak de wind niet mee. Intensieve voorbereidingen op een groot produktieprogramma van drukvaten ten behoeve van in Nederland te bouwen kerncentrales bleken na Tsjernobyl vruchteloos.

Ook het lage investeringsniveau in de oliewinning en de petrochemische industrie in de afgelopen jaren maakte het niet eenvoudig daar vervangend werk te vinden. Het jaar 1988 toonde echter dat deze inspanningen niet zonder resultaat bleven. De know-how op het gebied van electriciteitsopwekking werd in stand gehouden. Licentie- en samenwerkingsovereenkomsten, zowel voor grote stoomturbines als voor gasturbines, werden gesloten met Asea Brown Boveri. Daarmede is een goede uitgangspositie verkregen voor het na vele jaren van stilstand weer gestarte bouwprogramma van Nederlandse electriciteitscentrales. De eerste opdracht, te weten de levering van de stoomturbine-installatie voor de Amercentrale, werd inmiddels verkregen.

- De industriegroep Marinebouw, de grootste binnen RDM, is tevens de meest gespecialiseerde, nl. uitsluitend gericht op het bouwen en onderhouden van onderzeeboten.

In augustus 1985 werd door de Nederlandse Staat de opdracht verleend voor de bouw van de 3e en 4e boot uit de WALRUS-klasse in aansluiting op de twee reeds in aanbouw zijnde boten. De bouw van deze geavanceerde dieselelectrisch aangedreven onderzeeboten verloopt voorspoedig. De gevolgen van de brand die zich in 1986 voordeed aan boord van de WALRUS, blijken aanmerkelijk geringer te zijn dan eerst werd gedacht. De resultaten gedurende de eerste maanden van de proeftocht van de ZEELEEUW bevestigen de hoge kwaliteit van ontwerp en uitvoering van dit produkt.

De exportmarkt werd intensief bewerkt. Voor onderzeeboten van het formaat van de WALRUS-klasse bestaat maar een beperkte afzetmogelijkheid. Daarom werd een aanzet gemaakt met het eigen ontwerp van de MORAY-klasse, waarbinnen onderzeeboten met een waterverplaatsing tussen 1100 en 1800 ton aangeboden kunnen worden. Dit ontwerp ondervindt veel positieve belangstelling; echter in dit deel van de exportmarkt zijn de laatste vijf jaren wereldwijd nauwelijks nieuwe opdrachten verleend. Een grote vervangingsvraag wordt verwacht in de negentiger jaren.

Het voorgaande schetst een overzicht over de afgelopen vijf jaar. Op de gang van zaken gedurende het jaar 1988 wordt verder ingegaan in de afzonderlijke hoofdstukken van dit verslag. Eén onderwerp wordt hier nog nader belicht, nl. de belangrijke rol van de overheid t.a.v. ons bedrijf.

De vergaande specialisatie bij de marinebouwsector werd reeds gememoreerd. Enerzijds is dit een sterkte, daar zonder deze specialisatie wellicht niet aan de zware eisen die de hedendaagse technologie stelt voldaan had kunnen worden. Anderzijds brengt deze specialisatie ook het nadeel van sterke afhankelijkheid mede. Immers opdrachtgevers kunnen alleen nationale overheden zijn. Naast de Nederlandse staat is er de facto slechts een beperkt aantal buitenlandse potentiële opdrachtgevers. Afgezien van dit getalscriterium, stelt ook het overheidsoptreden de opdrachtuitvoerder als producent van zware kapitaalgoederen voor bijzondere risico's.

Aanpassingen van het produktieapparaat kunnen nl. niet of slechts met zeer hoge kosten op korte termijn gerealiseerd worden. Dit noopt tot een consistente planning op langere termijn. De praktijk van het overheidsgedrag houdt hier veelal onvoldoende rekening mee.

Bijzonder actueel werd het voorgaande toen bij het indienen van de Rijksbegroting voor 1989 bleek, dat de regering wilde afzien van het voornemen om in 1991 de boten 5 en 6 uit de WALRUS-klasse in opdracht te geven. Dit in tegenstelling tot de sinds jaren geldende meerjarenplanning, welke ook uitgangspunt was bij het tekenen van de contracten voor de boten 1 t/m 4.

Als alternatief heeft RDM inmiddels voorgesteld in plaats hiervan te zijner tijd voor de Koninklijke Marine eveneens onderzeeboten van de MORAY-klasse te gaan bouwen. Om deze mogelijkheid tot een reële optie te maken, dient in de komende tijd het ontwerp nader uitgewerkt en toegespitst te worden op de Nederlandse eisen. Het overleg omtrent het verlenen van een dergelijke studieopdracht vindt momenteel met de Nederlandse overheid plaats.

Gezien het kleinere formaat van de boten van de MORAY-klasse, is hiervoor ook minder bouwcapaciteit nodig. In samenhang met deze programmawijziging dient dan ook in de negentiger jaren een reductie van de capaciteit van de marinebouw plaats te vinden. Plannen hieromtrent zijn in voorbereiding. Voor de directe kosten verbonden aan deze capaciteitsaanpassing werd in de resultatenrekening 1988 een reorganisatievoorziening getroffen ter grootte van *f* 10 miljoen. Ter uitvoering van de genoemde

COLOFON

PERSONEELSBLAD VAN DE ROTTERDAMSCHE DROOGDOK MAATSCHAPPIJ B.V.

JUNI 1989, 6e JAARGANG NUMMER 3

REDACTIE: G.C. HEINS, E. VAN DER SCHEE, M. VAN DER MEER – FOTOGRAFIE: J. BOEKHOLT – ILLUSTRATIE: C. VAN DER SCHEE – VORMGEVING EN DRUK: STUDIO QUATTRO 010 - 4195819 – REDACTIEADRES: AFDELING PERSONEELSZAKEN RDM, POSTBUS 913, 3000 AX ROTTERDAM, HEIJPLAATSTRAAT 21, 3089 JB ROTTERDAM, TELEFOON 010 - 4 87 28 63

RDM TECHNOLOGY

PERSONEELS-JAARVERSLAG 1988

MORAY-studieopdracht werd reeds een aparte projectgroep ingesteld. Ook voor de verdere ondersteuning van de exportmogelijkheden is dit van belang.

Bewerking van de buitenlandse afzetmarkt blijft veel aandacht eisen. Internationale samenwerkingsverbanden worden in dit kader steeds belangrijker. Een gunstige ontwikkeling is de intensivering van de betrokkenheid van de Nederlandse overheid. Transacties blijken zich immers meer en meer te ontwikkelen van bouwovereenkomst tussen opdrachtgever en industrie in de richting van overeenkomsten tussen overheden zelf en omvatten meerdere aspecten. Ook van het topmanagement vergt dit intensieve begeleiding. Mede hiervoor werd de directie in september 1988 uitgebreid door de toetreding van ir. J.A. Schaap.

MARINEBOUW

De nieuwe generatie onderzeeboten voor de Koninklijke Marine wordt bij RDM gebouwd. De boten van deze WALRUS-klasse zullen geleidelijk de zgn. driecilinderboten van de DOLFIJN- en POTVIS-klasse vervangen. In oktober 1988 is de ZEELEEUW gestart met haar proeftochten en heeft succesvol haar eerste onderwatervaarten gemaakt. Het proeftochtprogramma vergt in totaal circa 10 maanden. De WALRUS zal in 1990 gaan proefvaren. De derde en vierde boot, DOLFIJN en BRUINVIS, ondergaan de beproevingen in 1991 en 1992. Van de vierde boot is in april de kiel gelegd door de commandant Onderzeedienst KTZ B.G.A. Fanoy.

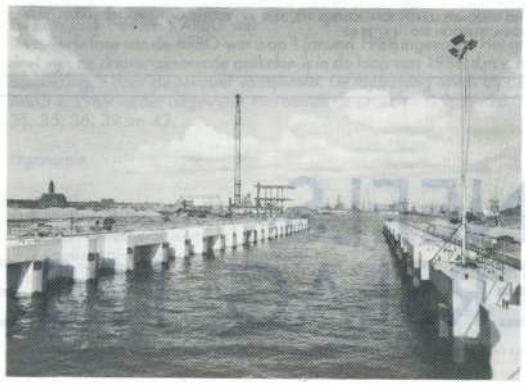

De bouwactiviteiten aan al deze vier onderzeeboten vonden in het verslagjaar goede voortgang. De benodigde specialismen in de verschillende stadia van afbouw en het strakke bouwschema, stelden zware eisen aan de werkplanning. De inzet van eigen personeel, zowel als van intern en extern ingeleenden, maakte de uitvoering mogelijk.

Naast deze nieuwbouw werd in 1988 de tweede boot van de ZWAARDVIS-klasse, Hr.Ms. TIJGERHAAI, een levensverlengend onderhoud gegeven. Op 7 september werd deze na negen maanden uitgedokt. Eveneens verscheen in september Hr. Ms. ZEEHOND in Rotterdam voor een korte dokking. Dit maakte dat drie generaties boten, die na de oorlog door RDM zijn gebouwd, op één tijdstip aan onze kade lagen.

In de loop van 1988 is hard gewerkt aan de scheepslift die de drijvende dokken gaat vervangen. Op 17 februari ging de eerste spade de grond in. Deze grote investering van ruim f 20 miljoen maakt het mogelijk de boten eenvoudig en efficiënt in en uit het water te transporteren en in de overdekte hallen horizontaal af te bouwen en te onderhouden, hetgeen een belangrijke verbetering van de infrastructuur betekent. Naar verwachting zal de WALRUS de eerste boot zijn die in 1989 zo aan haar element wordt toevertrouwd.

Veel aandacht en energie werd gestoken in vernieuwing van de geautomatiseerde informatieverwerkingssystemen voor de produktiebesturing.

Op ontwikkelingsgebied werden, met behulp van de eigen testinstallatie voor 'closed cycle' dieselbedrijf, de werkzaamheden, gericht op verdere systeemverbetering van deze luchtonafhankelijke voortstuwingsmogelijkheid, voortgezet.

Voor wat betreft het toekomstige programma ten behoeve van de Koninklijke Marine, wordt verwezen naar het vermelde in punt 1 van dit verslag.

ALGEMENE WERKTUIGBOUW

Het afgelopen jaar is hard gewerkt aan het M114/39 houwitserproject voor de Deense, Noorse en Nederlandse landmachten. De staatssecretaris van Defensie de hr J. van Houwelingen benadrukte op de overdrachtsceremonie van het eerste exemplaar aan het Nederlandse leger dat de gecombineerde internationale inspanningen van regering, leger en industrie bij dit project groot profijt opleveren voor een gewenst niveau van standaardisatie en kostenbesparing bij de Nato-strijdkrachten.

De inspanningen om het door RDM ontwikkelde houwitser modificatiepakket op andere markten te verkopen, werden voortgezet. De aandacht is voornamelijk gericht op NATO-landen die aanzienlijke hoeveelheden van deze houwitsers in gebruik hebben. Voor het Canadese leger is een prototype ontwikkeld en gebouwd van een zgn. M114/39 APU (Auxilliary Power Unit). In deze houwitser is een aantal handbediende functies gemechaniseerd. Met verscheidene landen binnen en buiten Europa zijn licentieovereenkomsten gesloten m.b.t. de M114/39.

In 1988 is het laatste casco voor het Nederlandse pantservoertuigenproject YPR-765 volgens plan opgeleverd. Dit project is samen met DAF Special Products en de Koninklijke Maatschappij de Schelde uitge-

De aandacht besteed aan de kwaliteitszorg leidde ertoe dat de evaluatie door het Ministerie van Defensie voor de verlenging van het AQAP 1 kwaliteitswaarborgingssysteem wederom positief is afgerond.

In de loop van 1988 werd een overeenkomst gesloten met het Zweedse bedrijf Biocomb om na te gaan of de mogelijkheid bestaat een multifunctioneel landbouwwerktuig seriematig te fabriceren en op de Europese markt te brengen.

In 1988 werd voornamelijk geïnvesteerd in geavanceerde bewerkingscentra, zoals computergestuurde gereedschapswerktuigen voor horizontale en verticale bewerking. Voorts werd een derde CNC bestuurde meetmachine aangeschaft en een aantal nieuwe geavanceerde CAD werkstations geïnstalleerd. Ten behoeve van de bewerking van stoomturbineonderdelen zijn opdrachten verstrekt voor de innovatieve renovatie van een grote kotterbank en carrouseldraaibank. Totaal zijn bij de Algemene Werktuigbouw investeringen gedaan voor ongeveer f 10 miljoen.

Op researchgebied is het project Vrije Zuiger Motor in een volgende fase gekomen. In 1988 werd een experimenteel prototype gebouwd dat aan het eind van het jaar voor beproeving gereed kwam. De vrije zuiger motor vormt een flexibel aandrijfsysteem waarin thermische energie op een directe wijze wordt omgezet in hydraulische energie.

voerd. Van de totaal 800 stuks heeft RDM alle machinale bewerkingen uitgevoerd.

Ook in de toekomst richt de industriegroep Algemene Werktuigbouw zich voor een groot gedeelte van haar capaciteit op defensieopdrachten. Het is dan ook van belang dat een opdracht verkregen is van de Koninklijke Landmacht om de voorbereidende fase uit te voeren voor het basisonderhoud van de M109 A2/A3 houwitser. Van RDM wordt verwacht dat de documentatie opgezet wordt voor de 5e echelons revisie van het Nederlandse bestand. Het gaat hierbij om ruim 200 stuks van dit rijdend geschut met een kaliber van 155 mm. De desbetreffende documentatie zal worden getoetst aan de hand van een proefrevisie op een viertal houwitsers. Ook zal RDM een configuratie managementsysteem uitwerken welke de basis zal vormen voor de toekomstige logistiek van de M109 systemen.

In samenhang met dit basisonderhoudsprogramma zal een haalbaarheidsonderzoek plaatsvinden naar mogelijk in de toekomst uit te voeren technische verbeteringen aan de M109 A2/A3. Deze verbeteringen moeten aansluiten bij de eisen van de artillerie voor een vermindering van kwetsbaarheid en verbetering van de effectiviteit van het wapen, zoals de verhoging van dracht en vuursnelheid. De resultaten van dit onderzoek, zullen in de loop van 1989 worden gepresenteerd aan potentiële opdrachtgevers.

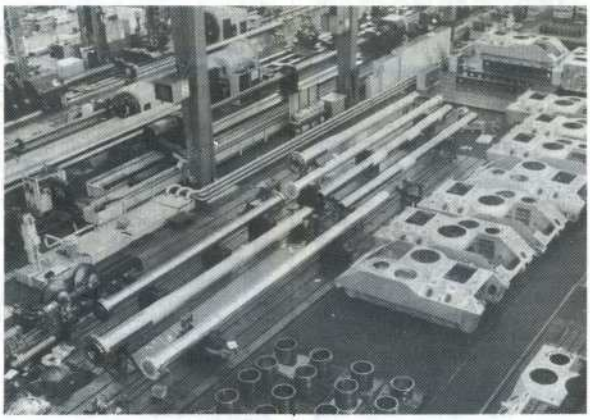

ENERGIESYSTEMEN

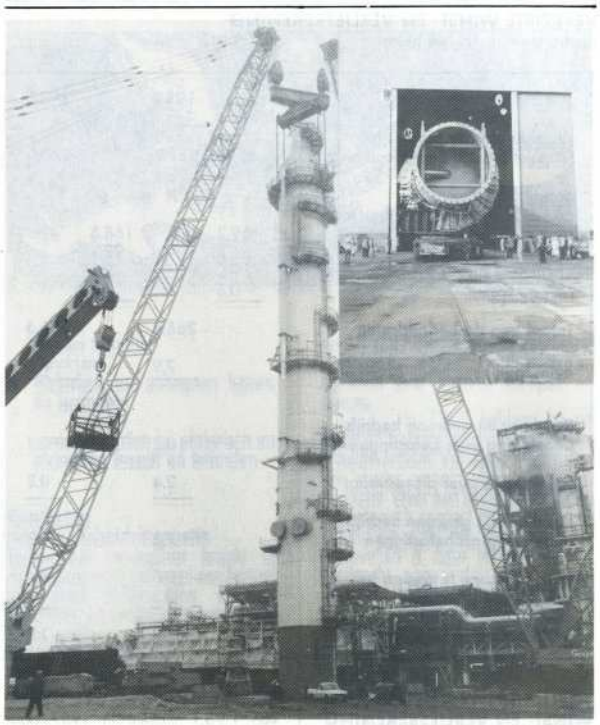

Op 11 oktober vond het transport plaats van de 'Isostripper' kolom. Op die dag werd de enorme separatiekolom met een doorsnede van 5,5 meter, een totale lengte van 75 meter en een gewicht van 700 ton vervoerd van het RDM terrein naar het gereedliggende schip de Starman Asia met als eindbestemming de South Humberside raffinaderij in Engeland. De kolom is in wezen een complete fabriek die inwendig voorzien is van 75 schotels waarover de te behandelen petrochemische produkten geleid worden. De kolom is volledig gemonteerd opgeleverd, dat wil zeggen voorzien van bordessen, isolatie, pijpleidingen, instrumentatie etc. en werd ter plekke in verticale positie getakeld, klaar voor gebruik. Een duidelijk voorbeeld van de tendens om dit soort grote apparatuur niet meer op locatie te assembleren doch deze kant en klaar te installeren. Voor RDM betekende dit een uitdaging die succesvol werd afgerond.

Naast dit opvallende werk zijn voor de olie- en gaswinning en petrochemische industrie verschillende kleinere drukvaten en apparaten gebouwd danwel als opdracht geboekt. Verder zijn enige hoogovenklokken gerepareerd en rompringen gefabriceerd voor een groot hydrocrackerdrukvat. Een bijzondere opdracht betreft het zogenaamde echoloze vat bestemd voor de US Navy. Dit in aanbouw zijnde vat moet bestand zijn tegen een druk van 200 atmosfeer voor simulatie van onderwaterdruk voor allerlei apparatuurtesten.

Bij de apparatenbouw ligt de nadruk op de produktie van bijzondere en zware vaten en apparaten. Outillage en ligging van RDM spelen hierbij een grote rol. Ook het kwaliteitsborgingssysteem moet hier een bijdrage leveren om aan de eisen van de opdrachtgever te voldoen. Zo werd in 1988, naast het reeds bestaande ASME U en U2 certificaat, het kwaliteitscertificaat volgens de British Standard Code 5750 part 1, verkregen. De markt voor drukvaten en apparaten voor de chemische en petrochemische industrie toonde in de tweede helft van 1988 qua omvang enige groei; het prijspeil is door de scherpe internationale concurrentie nog nauwelijks verbeterd.

De industriegroep Energiesystemen treedt ook op als contractor voor de produktie van turbine-installaties en toebehoren voor electriciteitscentrales. Mede door de licentie- en samenwerkingsovereenkomsten met Asea Brown Boveri heeft RDM een goede uitgangspositie. Zo werd dit jaar de opdracht geboekt voor de 650 MW stoomturbinegeneratorinstallatie voor de Amer 9 centrale in Geertruidenberg. In 1993 moet deze installatie worden opgeleverd.

Ook werd een aanbieding gedaan voor de geplande 600 MW kolencentrale Hemweg 8 in Amsterdam voor de levering van de turbogeneratorinstallatie. In de loop van 1989 zal over de gunning worden beslist. De toekomstverwachtingen voor de industriegroep Energiesystemen zijn voor een groot gedeelte gebaseerd op de binnenlandse produktie van materieel voor de bouw van electriciteitscentrales die in de negentiger jaren hun uitvoering gaan krijgen. In dit kader wordt, in samenwerking met andere bedrijven, ook gewerkt aan de voorbereiding van de bouw van kolenvergassingsinstallaties ten behoeve van de electriciteitsproductie.

FINANCIEEL OVERZICHT

VERKORTE WINST- EN VERLIESREKENING
(bedragen in miljoenen guldens)

		1988		1987
Waarde van de produktie (inclusief overige bedrijfsopbrengsten)		267,7		270,0
Bedrijfslasten:				
grond- en hulpstoffen, uitbesteed werk en andere externe kosten	169,2		168,5	
salarissen, incl. sociale lasten	86,6		98,1	
afschrijving op productiemiddelen	9,0		8,5	
overige kosten	0,6		1,4	
Totaal van de bedrijfslasten		- 265,4		- 276,5
Rentebaten		7,9		8,6
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening vóór belastingen		10,2		2,1
Belastingen over dit resultaat		- 2,4		- 0,2
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		7,8		1,9
Buitengewone lasten en baten		- 10,0		-
Belastingen hierover		3,5		-
Resultaat na belastingen		1,3		1,9

TOELICHTING OP DE VERKORTE WINST- EN VERLIESREKENING

Het over 1988 behaalde positieve resultaat beloopt f 1,3 miljoen. Naast een bevredigend resultaat op orders, eindigen de bedrijfslasten (in 1988 f 265,4 miljoen) op een lager niveau dan vorig jaar (in 1987 f 276,5 miljoen).

Deze daling werd voor een groot deel veroorzaakt door een gewijzigde heffingsmethode voor de SUM-regeling, waardoor de in 1987 gevormde voorziening voor het ondernemingsaandeel (f 4,0 miljoen) in 1988 weer vrijkwam (f 3,2 miljoen 'negatieve' kosten). Het in 1988 gedaalde personeelsbestand (- 4%), alsmede de lagere sociale lasten, resulteerden samen met het effect van de SUM in een daling van de loonkosten van f 98,1 miljoen in 1987 naar f 86,6 miljoen in 1988.

De rentebaten vertonen ten opzichte van 1987 een daling. Dit kwam door een lagere rentemarkt, terwijl ook gemiddeld een lager bedrag uitstond.

Het totale bedrijfsresultaat vóór belastingen van f 10,2 miljoen is een duidelijke verbetering ten opzichte van 1987 (f 2,1 miljoen). In verband met de voorgenomen capaciteitsaanpassing, moest echter een voorziening van f 10 miljoen worden getroffen. Hierdoor werd het uiteindelijke resultaat na belastingen bepaald op f 1,3 miljoen, waarbij rekening is gehouden met een winstuitkering aan het personeel van in totaal f 0,1 miljoen (in 1987 was dit f 0,9 miljoen.

BELANGRIJKE KENGETALLEN
(bedragen in miljoenen guldens)

		1988		1987
Gefaktureerde omzet		107,5		76,3
Orderportefeuille		1.613,2		1.654,2
waarde onderhanden werk op 31 december 1987	1.124,6		966,9	
nog te verwerken na 1 januari 1988	488,6		687,3	
Liquide middelen		160,0		194,9
Eigen vermogen		61,1		59,7
Investeringen in productiemiddelen		31,1		13,2
Waarde van de productiemiddelen (gebouwen, machines, enz.)		59,8		37,9

TOELICHTING OP KENGETALLEN

Evenals in 1987, was het aantal opleveringen van omvangrijke, meerjarige opdrachten in 1988 vrij gering, zodat de gefactureerde omzet relatief klein was. Omdat de waarde van de productie (f 267,7 miljoen) in 1988 groter was dan die van de opgeleverde opdrachten, nam de hoeveelheid onderhanden werk fors toe. Bij een iets dalende totale waarde van lopende opdrachten, betekende dit een afname van de hoeveelheid nog uit te voeren werk van f 687,3 miljoen naar f 488,6 miljoen.

In 1988 werd een bedrag van f 31,1 miljoen geïnvesteerd in nieuwe machines en installaties. In dit verband moet natuurlijk de scheepslift voor de afdeling Marinebouw worden genoemd, maar ook bij de Algemene Werktuigbouw werd voor ongeveer f 10 miljoen besteed aan moderne bewerkingsapparatuur.

Mede doordat al deze investeringen werden betaald uit eigen middelen, daalde het bedrag aan liquide middelen ten opzichte van vorig jaar van f 194,9 naar f 160 miljoen.

De nettowinst, die over het afgelopen boekjaar f 1,3 miljoen bedroeg, werd toegevoegd aan de algemene reserve, waardoor het bedrag aan reserves steeg tot f 21,1 miljoen. Samen met het aandelenkapitaal van f 40,0 miljoen, bedraagt het eigen vermogen daardoor nu f 61,1 miljoen.

Dit betekent een redelijk startpunt voor het jaar 1989. Maar of we er in zullen slagen ook in 1989 een positief resultaat te behalen, zal vooral afhangen van onze (mogelijke) opdrachtgevers en de mate waarin wij in staat zullen zijn efficiënt en kostenbewust te werken.

SOCIAAL BELEID

Het sociaal beleid heeft in het bijzonder gedurende de tweede helft van 1988 onder invloed gestaan van de onzekerheid over de toekomstige werkbezetting in de industriegroep Marinebouw. In maart van het verslagjaar werd de directie door de Staatssecretaris van Defensie geïnformeerd over mogelijke wijzigingen in het toekomstige aanschaffingsbeleid van onderzeeboten voor de Koninklijke Marine. Gedurende de maanden die daarop volgden nam de duidelijkheid toe dat niet langer mocht worden uitgegaan van een, aansluitend op het lopende bouwprogramma, te verlenen opdracht voor een vijfde en zesde onderzeeboot van het Walrustype. Uit de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting 1989 bleek dat de sterkte van de Onderzeedienst op zes schepen zou worden gehandhaafd, maar ook dat toekomstige boten van een ander dan het Walrustype zouden zijn. In verband daarmee werd melding gemaakt van een in 1991 te starten uitgebreide ontwerpstudie. Tevens vermeldde de Memorie van Toelichting dat de modernisering van de twee onderzeeboten van de Zwaardvisklasse, het mogelijk maakte deze schepen tot 1998 operationeel te houden.

Niet onwaarschijnlijk is dat los van dit alles een eventuele nieuwbouwopdracht afhankelijk zal worden gesteld van de mate van groei van de totale toekomstige Defensiebegroting.

Onmiddellijk nadat deze ontwikkelingen duidelijk werden heeft de directie aan de Overheid een concreet alternatief voorgelegd gericht op het op langere termijn in stand houden van de voor de RDM zo belangrijke onderzeebootbouw.

Zowel de ondernemingsraad, als de vakverenigingen zijn hiervan in een vroeg stadium op de hoogte gesteld. Ook alle medewerkers ontvingen informatie over de ontstane situatie, aanvankelijk via directiemededelingen en eind november door middel van een uitgebreid informatiebulletin aan het huisadres.

Het door de directie voorgelegde alternatief voorziet, naast enige verlenging van het huidige bouwprogramma, in het op korte termijn verkrijgen van een studieopdracht voor een nieuw type onderzeeboot op basis van het Moray 1800 ontwerp. In vervolg hierop zou een opdracht moeten volgen voor de in 1991 te starten bouw. Dit alternatief zal niettemin binnen de industriegroep Marinebouw een gefaseerde vermindering met circa 210 arbeidsplaatsen van de huidige 740 betekenen. Daartegenover staat op termijn een uitbreiding met naar verwachting 90 arbeidsplaatsen in de industriegroepen Algemene Werktuigbouw en Energiesystemen. De personeelssterkte van de RDM in de negentiger jaren, zou daarmee op ongeveer 1300 medewerkers komen. Bij het einde van het verslagjaar bestond over de haalbaarheid van het door de RDM voorgestelde alternatief nog geen duidelijkheid.

Terughoudendheid werd daarom betracht bij het vervangen van de 129 medewerkers die in 1988 het bedrijf verlieten. Omdat slechts 66 nieuwe medewerkers werden aangenomen daalde het personeelsbestand in de loop van het verslagjaar van 1493 naar 1430. Mede als gevolg van het voorzichtig beleid ten aanzien van het aannemen van personeel in vaste dienst, bleef het gemiddelde aantal van 133 ingeleenden, waarvan ruim 90 in de Marinebouw, vrijwel op hetzelfde niveau als in 1987. Het terughoudende beleid heeft niet geleid tot een toename van het overwerk. Het overwerk in 1988 omvatte 1,9% van het aantal roosteruren. Hiervan is 1/3 deel later ingehaald op grond van de vrijwillige inhaalregeling.

In het vorige jaarverslag werd vermeld dat een aantal afdelingen nadrukkelijk betrokken was bij het ontwikkelen van nieuwe aanzetten in het sociaal beleid op afdelingsniveau. Uitgangspunt was dat de betreffende leiding zelf kon aangeven aan welke aspecten de meeste aandacht diende te worden besteed. Vervolgens waren de afdelingen met een grote mate van zelfstandigheid in de gelegenheid hieraan uitvoering te geven. Bij dit laatste was om allerlei redenen sprake van een nogal wisselend resultaat. Op grond hiervan ligt het voor de hand de uitgangspunten van dit project aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

In het kader van de meer algemene beleidsonderwerpen waaraan door de afdeling Sociale en Algemene Zaken is gewerkt, kan worden gemeld dat een studie naar de inhoud van het leidinggeven op werkmeestersniveau is afgerond. Goedkeuring werd verkregen op de toepassing van het ISF/SAO-systeem bij de RDM. Naast de voortzetting van de

inmiddels bekende lunchinformatiebijeenkomsten voor leidinggevenden, is in 1988 ook een aanvang gemaakt met een introductiecursus voor een tweetal groepen van lejdinggevenden die kort in functie zijn. De cursus bestaat uit een 10-tal bijeenkomsten rond verschillende onderwerpen.

In het verslagjaar zijn de in 1987 gestarte gesprekken, de zogenoemde exit-interviews, voortgezet met medewerkers die van de SUM-regeling gebruik maakten of met ontslag op eigen verzoek gingen. Aan betrokkenen werden een kleine 50 vragen voorgelegd. Deze hadden ondermeer betrekking op vertrekredenen, functie- en taakinhoud, promotiekansen, arbeidsvoorwaarden alsmede overleg en communicatie. Door middel van een tweetal artikelen in Inzicht zal aan dit onderwerp aandacht worden besteed.

Aan een aantal andere belangrijke onderdelen van het sociaal beleid, zoals opleiding en persoonlijkheidsontwikkeling, overleg en communicatie en tenslotte veiligheid, gezondheid en welzijn, wordt elders in dit personeelsjaarverslag ruim aandacht besteed.

PERSONEEL IN CIJFERS

Bezetting afdelingen

	31-12-1988	31-12-1987
Directie	4	3
Directiesecretariaat	7	7
Financiën & Administratie	33	34
Informatiesystemen & Automatisering	11	8
Sociale & Algemene Zaken	94	97
Commerciële Zaken	11	9
Marketing & Innovatie	5	5
Marinebouw	734	760
Algemene Werktuigbouw	449	481
Energiesystemen	82	89
Totaal	1430	1493

Personeelsbewegingen

Bezetting per 31 december 1987	1493
Vertrokken:	
● naar militaire dienst	8
● langer dan 1 jaar arbeidsongeschikt	25
● pensioen/SUM	57
● overleden	2
● ontslag op eigen verzoek	34
● ontslag op initiatief bedrijf	3
Gekomen:	
● uit militaire dienst	8
● weer arbeidsgeschikt	–
● van bedrijfsschool	4
● nieuwe dienstverbanden onbepaalde tijd	47
● nieuwe dienstverbanden bepaalde tijd	7
Bezetting per 31 december 1988	1430

Het verlooppercentage kwam daarmee op 9,2% ten opzichte van 8,1% in 1987. De voornaamste oorzaak voor het vertrek van medewerkers lag evenals in 1987 in het gebruik maken van de mogelijkheid tot vervroegd uittreden.

Leeftijdsopbouw

De gemiddelde leeftijd op 31-12-1988 was 41,8 jaar. Op 31-12-1987 was de gemiddelde leeftijd 41,1 jaar.

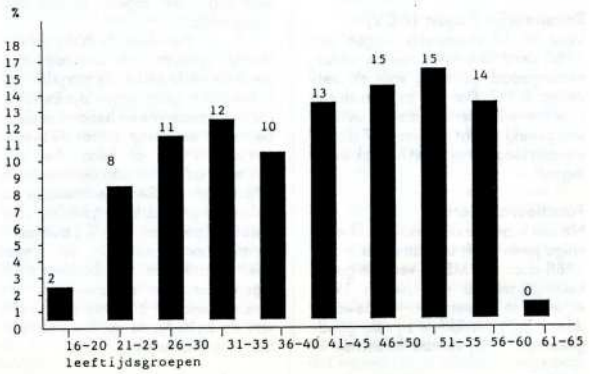

Spreiding woonplaatsen

Van onze werknemers, uitgezonderd de tijdelijk afgevoerden en militairen, waren er 698 woonachtig in Rotterdam (inclusief Hoogvliet en Pernis) en 732 woonachtig buiten Rotterdam. In het onderstaande overzicht is de spreiding van de woonplaatsen in beeld gebracht.

Spreiding woonplaatsen in beeld.

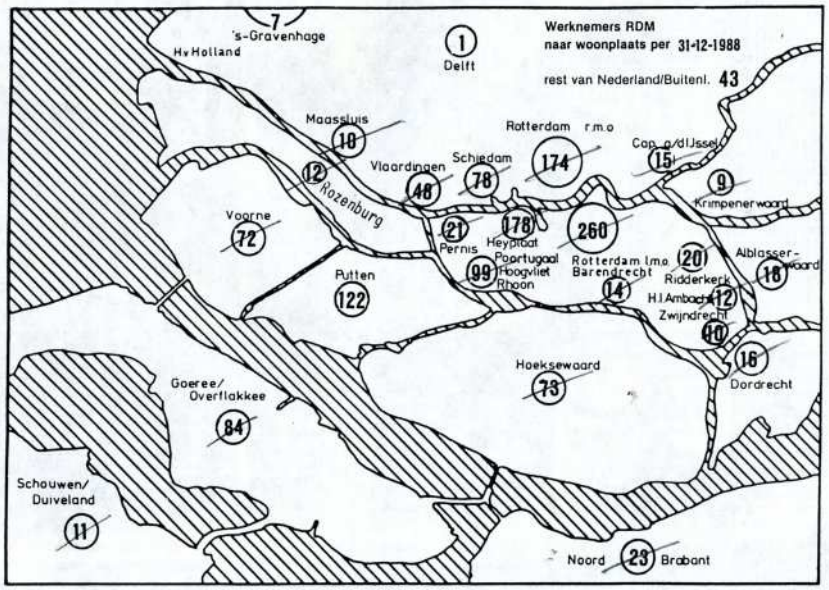

IN MEMORIAM

In 1988 zijn ons de volgende medewerkers door de dood ontvallen.

P. Brand,
Algemene Werktuigbouw
A.J. Maliepaard,
afdeling Marine
J.A.J. Mertens,
Algemene Werktuigbouw
A.C. Monster,
Algemene Werktuigbouw
E.D. Siegersma,
Energiesystemen

RDM TECHNOLOGY

ARBEIDSVOORWAARDEN

CAO-onderhandelingen

Op 22 april 1988 hebben vakverenigingen en werkgevers in de metaal- en electrotechnische industrie overeenstemming bereikt over een CAO met een looptijd tot 1 januari 1990. Salarisverhogingen van 1% per 1 juli 1988 en 1 januari 1989 maakten deel uit van het resultaat. Voorts werd een éénmalige uitkering van 3% in de maand juni afgesproken. De basisvakantie is per 1 januari 1989 verhoogd met 1 dag. De nieuwe SUM-CAO is vastgesteld voor de periode 1 september 1988 tot en met 31 augustus 1990.

Roostervrije dagen (ADV)

Voor de 13 roostervrije dagen van 1988 werd, in overleg met de ondernemingsraad, gekozen voor de verdeling 6 - 7. Dat wil zeggen dat 6 collectieve roostervrije dagen werden vastgesteld en dat de overige 7 dagen werden toegevoegd aan het vakantietegoed.

Functiewaardering

Na een voorbereiding, welke zich over enige jaren heeft uitgestrekt, is in mei 1988 door de FME de vereiste goedkeuring gehecht aan het in 1982 ingevoerde systeem van functiewaardering (ISF). Inmiddels zijn de goedgekeurde RDM-voorbeeldfuncties in de functieboeken opgenomen. Naast de afwikkeling van de goedkeuringsprocedure is in het verslagjaar doorgegaan met het beschrijven en graderen van eigen RDM-functies. In de loop van de komende jaren zullen op deze wijze de RDM-functieboeken worden gerenoveerd. Dit betekent dat de bestaande oude voorbeeldfuncties worden vervangen door beschrijvingen die op de door het ISF voorgeschreven leest zijn geschoeid.

In 1988 promoveerden 161 medewerkers naar een hogere salarisgroep. Voor 3 medewerkers werd op grond van een functiewijziging een lagere salarisgroep vastgesteld.

Het door de RDM gehanteerde systeem van bevorderingen biedt de medewerker de mogelijkheid in beroep te gaan tegen zijn indeling. De Beroepscommissie behandelt deze beroepen en brengt, nadat de medewerker en zijn of haar chef zijn gehoord, advies uit aan de directie. In 1988 heeft de Beroepscommissie 15 zaken behandeld. In 11 gevallen is het beroep afgewezen, terwijl 2 beroepen werden toegewezen. In één geval heeft betrokkene zijn beroepsschrift ingetrokken. Ten aanzien van één beroepsgeval is besloten de functie van de betreffende medewerker opnieuw te beschrijven.

Personeelsbestand naar salarisgroepindeling en SAO-indeling

Salarisgroep	aantal	% 1988	% 1987	SAO 1988		
				0	I	0 II
CC	28	2,0	4,5	3	10	15
DD Jeugdgroep	30	2,1	1,3	6	8	16
EE	4	0,3	0,1	4	0	0
FF	0	0,0	0,1	0	0	0
B	8	0,6	0,6	0	5	3
C	48	3,4	4,8	0	36	12
D	220	15,4	17,0	14	105	101
E	346	24,1	23,2	31	129	185
F	215	15,0	13,7	41	102	72
G	126	8,8	8,2	82	41	3
H	114	8,0	8,3	93	20	1
J	101	7,1	6,2	92	9	0
K	39	2,7	2,6	39	0	0
Hoger inged.	143	10,1	8,8	144	0	0
Niet inged.	8	0,6	0,5	8	0	0
Totaal	1430	100,0	100,0	557	465	408

Winstdeling

Op grond van de resultaten over 1987 werd in mei 1988 een winstuitkering aan het personeel gedaan van 1,36% van het individueel jaarsalaris. 509 medewerkers hebben gebruik gemaakt van de winstdelingsspaarregeling. Op grond van deze regeling kunnen medewerkers een bedrag van maximaal *f* 750,–, vrij van loonbelasting en sociale premies, sparen.

Personeelsregelingen

De personeelsregelingen, waarin vaak in aanvulling op de CAO de rechten en plichten van medewerkers worden vastgelegd, vragen steeds om aanpassing aan de ontwikkelingen. Hiertoe wordt regelmatig in commissieverband (de zogenaamde ParWAP) overlegd tussen leden van de ondernemingsraad en medewerkers van de afdeling Sociale en Algemene Zaken. In 1988 is bijvoorbeeld, met oog op de proeftochten van de onderzeeboten, de nieuwe personeelsregeling 10.6 (Regeling proeftochten onderzeeboten) voorbereid. Na behandeling in de

overlegvergadering is de regeling door de directie vastgesteld. Tevens is gesproken over een regeling inzake het overleg bij het instellen, wijzigen en beëindigen van ploegendiensten. De hier bedoelde regeling is in het verslagjaar niet afgerond. De nieuwe en aangepaste regelingen worden steeds opgenomen in het Personeelsregelingenboek, dat bij leidinggevenden, de ondernemingsraad en de afdeling Personeelszaken kan worden ingezien.

Arbeidskosten (in miljoenen guldens)

	1988	1987
Salarissen (exclusief winstdeling)	63,4	63,5
Vakantietoeslag	5,3	5,3
Winstdeling	0,1	0,9
Werkgeversaandeel in:		
* sociale lasten	17,4	18,7
* pensioenpremies	1,7	1,9
* SUM-premie	1,8	3,8
* vorming SUM-voorziening	- 3,2 *	4,0
Personeelsvoorzieningen	5,4	5,3
	91,9	103,4

De kosten van personeelsvoorzieningen kunen als volgt (in guldens) worden gespecificeerd:

	1988	1987
wervingskosten	167.976	422.586
kosten personeelsvervoer	2.020.216	1.824.423
opleidingskosten (inclusief omscholing)	614.016	589.206
toeslagen	279.214	218.991
bedrijfskleding en veiligheidsartikelen	726.598	562.463
personeelskantines	1.084.049	858.079
diverse personeelskosten	506.844	823.153

* De verplichting tot ondernemingsbijdragen in SUM-uitkeringen is per 31 augustus 1988 vervallen. Het restant van de in 1987 gevormde voorziening is derhalve in 1988 vrijgevallen.

OPLEIDING EN PERSONEELSONTWIKKELING

Primaire vakopleiding jeugdigen

Gezien de aandacht in de media behoeft het geen betoog dat onderwijs in de belangstelling staat. Dit geldt ook voor de bedrijfsopleidingen. Het aanbod van jongeren met een technische (LTS) vooropleiding loopt terug, niet alleen in ons wervingsgebied, maar over het hele land. Een tendens die zich in de negentiger jaren zal voortzetten. De Stichting Opleidingen Metaal (SOM) zal in de komende jaren de traditionele opleidingen in een nieuw jasje steken. Een groot aantal opleidingen (plm. 80%) zal worden opgesplitst in modulen (leerstofblokken), waardoor de leerlingen een individuele keuze zullen kunnen maken voor het te volgen opleidingspad. Per module wordt de leerstof getoetst en per 3 of 4 modulen volgt een tentamen, waarna bij gunstig resultaat een certificaat wordt afgegeven. Wanneer alle certificaten zijn behaald, kunnen deze worden ingeleverd en ontvangt de leerling het SOM-diploma. In de huidige situatie neemt de opleiding tot het SOM-diploma 2 jaar in beslag. In de toekomst zal het mogelijk zijn dat de leerling de opleiding sneller, maar ook langzamer doorloopt. De invoering van deze nieuwe systematiek zal zeker nog enige tijd in beslag nemen, derhalve is op dit moment nog niet te overzien op welke termijn e.e.a. zijn beslag zal krijgen.

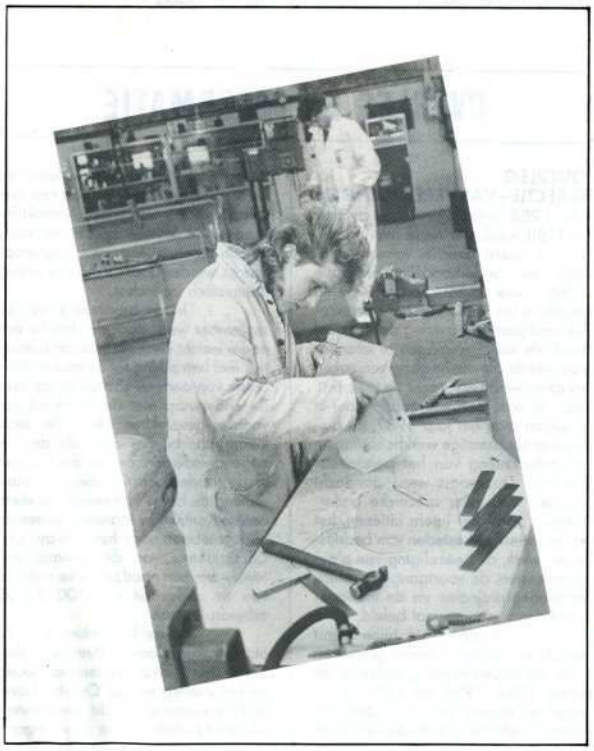

Op de gang van zaken in 1988 in en rond het Scholingscentrum kan met tevredenheid worden terug gezien. De verschillende afdelingen hebben op volle sterkte kunnen werken en de vernieuwing van werkplek en outillage is zo goed als afgerond, wat op leerkrachten en leerlingen motiverend heeft gewerkt.

In april hebben 118 leerlingen aan het praktijkdeel van het primaire examen deelgenomen. 112 leerlingen slaagden. Een resultaat van 95%, waarmee de Bedrijfsschool RDM 12% boven het landelijk gemiddelde zit. Dit jaar deden de eerste 6 meisjes van het Meisjesproject examen. De periode van 3 jaar, welke men bij aanvang nodig dacht te hebben om de meisjes op examenniveau te brengen bleek niet nodig te zijn. De examenresultaten waren boven verwachting. Zelfs is één van de meisjes door de SOM voorgedragen als beste leerling in het beroep plaatswerken. In april 1989 zal aan haar de Maas-Geesteranus Prijs worden uitgereikt.

Maas-Geesteranus Prijs voor Saskia de Groot

Elk jaar worden aan een aantal jonge vaklieden Maas-Geesteranus Prijzen uitgereikt. Het Maas-Geesteranus Fonds is in 1949 opgericht ter nagedachtenis aan Ir. W. Maas-Geesteranus, die bij zijn leven heel veel voor vakopleidingen heeft gedaan. De prijs is bestemd voor jonge, veelbelovende vaklieden. Voordracht voor de prijs geschiedt op grond van examenresultaten, maar ook op grond van persoonlijke kwaliteiten. De prijs bestaat uit een geschenk ter waarde van *f* 500,– en een bronzen penning met de beeltenis van Ir. W. Maas-Geesteranus.

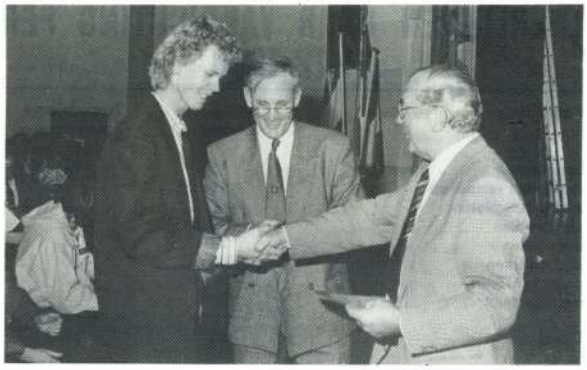

OVERZICHT EXAMENRESULTATEN 1987

Vakrichting	Aantal deelnemers
bedrijfsmontage pijp en plaat	6
plaatwerken	3
plaatwerken/constructiewerken	1
booglassen (beklede electrode)	15
booglassen (edelgas)	8
construct.werken i/d scheepsbouw	11
bankwerken (hand)	21
bankwerken (onderhoud)	15
draaien	11
draaien (opleiding MTS-ers)	6
draaien/frezen	4
frezen	1
kotteren	4
pijpbewerken industriële montage	6
scheepsbeschieten	6
Totaal	118

Het grote aantal leerlingen dat deelnam aan het examen van de primaire opleiding maakte het noodzakelijk om voor de diploma-uitreiking uit te wijken naar een grotere zaal. Vrijdagavond 7 oktober vond in de Larenkamp te Rotterdam de diploma-uitreiking plaats aan 112 leerlingen.

Activiteiten volgen elkaar snel op in het Scholingscentrum, want op 26 november werd de traditionele ouderdag voor de eerstejaars leerlingen georganiseerd, waarbij evenals voorgaande jaren, sprake was van een opkomst van bijna 100%. De belangstelling van de ouders voor de verrichtingen van hun kinderen in theorie en praktijk was erg groot. Zeker in de praktijkruimten waar zonen en dochters die ochtend volop aan de slag waren.

In januari 1988 startte de werving voor het schooljaar 1988-1989. Hoogtepunt in die wervingscampagne had de Open Dag op 26 maart moeten zijn. Ondanks de hooggespannen verwachtingen bleek de belangstelling matig en leverde de dag nauwelijks nieuwe aanmeldingen op. Dit beeld bleek een indicatie voor het resultaat van de gehele wervingscampagne. Met in totaal 80 nieuwe leerlingen werd op 1 september het nieuwe schooljaar gestart. Een teleurstellend aantal daar 100 nieuwe leerlingen hadden kunnen worden geplaatst. Om de school zo rendabel mogelijk te laten functioneren, werden verschillende nieuwe projecten aangepakt, waaronder een 3-jarige vakopleiding voor meisjes. Daarnaast startte een project voor 7 MTS-leerlingen, gericht op het behalen van het SOM-diploma tijdens het stagejaar van de MTS-werktuigbouwkunde.

LEERLINGEN NAAR VAKRICHTING PER 31-12-1988

Vakrichting	Eerstejaars leerlingen	Tweedejaars leerlingen
bankwerken	15	12
machinaal verspanen	16	8
scheepsbeschieten	–	4
plaatwerken	9	7
booglassen	21	14
pijpbewerken	8	16
project MTS-ers	–	7
meisjesproject	11	–
Totaal	80	68

Met het in Sittard gevestigde vormingscentrum Wormdael heeft de Bedrijfsschool een goed georganiseerd instituut gevonden voor de vormingsweken van de eerstejaars leerlingen. Ook in 1988 namen twee groepen nieuwe leerlingen deel aan een vormingsweek. Niet een vakantieweek zoals velen denken, maar een week met op maatschappelijke vorming gerichte activiteiten.

RDM TECHNOLOGY

Overige opleidingen en cursussen

In het afgelopen cursusjaar heeft weer een groot aantal medewerkers van de RDM deelgenomen aan bijscholingsactiviteiten. Daardoor kon directielid Drs. A.N. De Bruin op 22 september onder grote belangstelling uit de productieafdelingen aan 54 RDM-ers het aan deze scholingsactiviteiten verbonden certificaat of getuigschrift uitreiken. Tevens heeft een aantal bedrijven in het Rijnmondgebied gebruik gemaakt van de moderne apparatuur in het RDM-Scholingscentrum door hun medewerkers een cursus te laten volgen. Waar mogelijk werd de inhoud van de opleiding aangepast aan de wensen van de 'klant'. Ook werden leerkrachten ter beschikking gesteld om op het aanvragende bedrijf zelf een opleiding te verzorgen. Aan de streekschool werden RDM-leerkrachten ter beschikking gesteld om lessen waar te nemen.

Opleidingen	Deelnemers RDM	Andere bedrijven
Middenkadercursus	6	
VBO scheepsinstallatie-monteur	2	
VBO CNC draaien/frezen	1	
VBO scheepsbouw	1	
Technisch Engels/Nederlands	10	
Tekenen en tekeninglezen scheepsbouw	9	
Isometrisch pijpschetsen	9	
TIG-lassen roestvrijstaal (elementair)	7	
Niet-destructief onderzoek	9	
Uitslaan		9
Vakleer		8
Basiscursus geometrische meettechniek		11
Assistent-kunststofbewerker		30
MIG-lassen ongelegeerd staal		16
TIG-lassen roestvrijstalen pijpen 6G		2
Totaal	54	76

Studiebegeleiding en studiekostenvergoeding

In 1988 maakten 92 medewerkers voor het volgen van een externe opleiding of cursus gebruik van de studiekostenregeling. Daarnaast werd aan een groot aantal medewerkers advies verstrekt met betrekking tot verdere opleiding, waarbij met name de keuze van het opleidingsinstituut een belangrijke rol speelde.

OVERLEG EN INFORMATIE

OVERLEG DIRECTIE - VAKVERENIGINGEN

In 1988 werd vier maal overleg In 1988 werd vier maal overleg gepleegd tussen directie, vakverenigingen en onderhandelingsdelegatie RDM. Twee bijeenkomsten vonden plaats in het kader van het gebruikelijke halfjaarlijkse overleg dat tot doel heeft de vakverenigingen te informeren over de algemene gang van zaken en de verwachtingen voor de toekomst. Aan de orde kwamen daarin o.a. het resultaat over het jaar 1987, de huidige en toekomstige werkbezetting en de ontwikkeling van het personeelsbestand. Daarnaast werd aandacht besteed aan meer specifieke onderwerpen zoals het intern uitlenen, het in- en extern uitbesteden van bedrijfseigen werk, de beëindiging van ploegendiensten, de voortgang van automatiseringsprojecten en de management-contracten sociaal beleid.

In de eerste bijeenkomst op 20 januari werd tevens gesproken over de onderbezetting welke in de jaren 1989, 1990 en 1991 in de afdeling Marine dreigt te ontstaan door het aflopen van de bouw van de 3e en 4e boot van de Walrus-klasse en het vooralsnog uitblijven van een vervolgopdracht van de Koninklijke Marine. De kansen op het op korte termijn boeken van een exportopdracht, werden door de directie weinig optimistisch ingeschat.

In de bespreking van 21 september werd door de directie een nader inzicht verstrekt in de problematiek met betrekking tot de toekomstige bouw van onderzeeboten en de over dit onderwerp met de Overheid gevoerde gesprekken. Aan de orde kwam daarbij het door de directie zogenoemde FF-scenario, dat voorziet in de verdere ontwikkeling en aansluitend de bouw van een op de eisen van de Koninklijke Marine afgestemde onderzeeboot naar het Moray-type. Consequentie van dit scenario zou tevens zijn een noodzakelijke reductie van de capaciteit met 200 á 300 arbeidsplaatsen.

In de bespreking van 13 oktober werd door de directie wederom de stand van zaken met betrekking tot het overleg met de Overheid over dit FF-scenario toegelicht. Tevens werd informatie verstrekt over de voortgang

van de werkzaamheden van de, in het kader van een verdere uitwerking van het FF-scenario ingestelde, Stuurgroep Capaciteitsaanpassing RDM. Het overleg met de Overheid had nog niet geleid tot de voor de RDM noodzakelijke duidelijkheid ten aanzien van het toekomstperspectief voor de bouw van onderzeeboten voor de Koninklijke Marine.

Die gewenste duidelijkheid was er evenmin in de laatste bijeenkomst van 1988 tussen directie en vakverenigingen op 23 november. De in deze bijeenkomst aan de orde zijnde rapportage van de Stuurgroep Capaciteitsaanpassing moest dan ook als zeer voorlopig worden gekwalificeerd daar deze uitging van realisering van het aan de Overheid voorgestelde scenario. Zoals bekend is en wordt het overleg tussen directie en vakverenigingen over dit scenario en daarmee verbonden zaken als bijvoorbeeld het opstellen van een sociaal plan, in 1989 voortgezet.

Overleg Directie - Ondernemingsraad

In 1988 vonden 10 overlegvergaderingen plaats tussen directie en ondernemingsraad. Uitzonderingen daargelaten werden deze vergaderingen bijgewoond door een lid van de Raad van Commissarissen. Tussen directie en dagelijks bestuur van de ondernemingsraad vonden 13 besprekingen plaats.

De agenda's van de overlegvergaderingen lieten een aantal vast terugkerende onderwerpen zien. In dat kader zijn o.a. te noemen de begroting 1988 en het financieel jaarverslag 1987. Voorafgaand aan behandeling in de overlegvergadering werden deze onderwerpen besproken tussen commissie Financieel en Economisch Beleid en de directie. Het ARBO-jaarplan en het Personeelsjaarverslag horen eveneens in het rijtje van jaarlijks terugkerende onderwerpen.

Dit jaarverslag leent zich niet voor een volledige opsomming van de punten waarover tussen directie en ondernemingsraad overleg werd gepleegd en in dit verband kan ook worden verwezen naar het OR-Jaarverslag 1988. Volstaan wordt derhalve met het noemen van enkele hoofdzaken. Met het vorderen van het jaar werd bij de regelmatige behandeling van de lange termijn planning RDM, meer vergadertijd besteed aan de problematiek met betrekking tot de toekomstige bouw van onderzeeboten. De directie hield de ondernemingsraad op de hoogte van de ontwikkelingen in het overleg met de Overheid en vakverenigingen en de voortgang van de werkzaamheden van de Stuurgroep Capaciteitsaanpassing RDM.

In het eerste halfjaar vormde de rapportage m.b.t. de management-contracten sociaal beleid enkele malen onderwerp gesprek. Als een rode draad liep door het verslagjaar het overleg over het beëindigen van ploegendiensten in diverse afdelingen en de daarbij te volgen of gevolgde procedure.

De onderwerpen welke de ondernemingsraad ter behandeling worden aangeboden zijn vaak moeilijk van aard. Het is niet eenvoudig om inzicht te verwerven in de achtergronden van financiële, sociale en bedrijfseconomische beleidszaken. Zich hiervan bewust zijnde is de directie verheugd over de wijze waarop de ondernemingsraad zich van zijn taak ten behoeve van het personeel kwijt.

Afdelingscommissies

Scholing en training

Ook afdelingscommissies hebben er behoefte aan om zich op hun taak, als vertegenwoordiger namens mensen werkzaam in een afdeling, voor te bereiden. Daartoe dient het jaarlijks met de afdelingscommissies overeen te komen scholingsprogramma. Even een paar dagen uit de dagelijkse werksfeer om aandacht te besteden aan het functioneren van 'je eigen club'. Zaken zoals:

- informatieverstrekking (en de tekorten daarin)
- wat is de meest effectieve wijze waarop het overleg met het Hoofd van Dienst kan worden gevoerd
- hoe informeer je de mensen in de afdeling op de beste wijze kunnen in zo'n scholingsprogramma aan de orde komen.

In 1988 hebben vier afdelingscommissies deelgenomen aan de jaarlijkse scholing. De afdelingscommissies Sociale en Algemene Zaken en Energiesystemen gezamenlijk, de afdelingscommissie Marine en de afdelingscommissie Algemene Werktuigbouw apart. In plaats van drie, zijn er in 1988 twee scholingsdagen geweest. Op de middag van de 2e dag is het programma voor de 3e dag, welke in 1989 plaatsvindt, gezamenlijk ingevuld. Tijdens de scholingsdagen lag de nadruk op het samenwerken als afdelingscommissie, het consequent stellen van vragen en het formuleren van doelen. In de twee dagen is met veel inzet aan deze zaken gewerkt.

Afdelingscommissie Marine

Aan het begin van het verslagjaar bestond de afdelingscommissie uit 15 leden, t.w.: J.E. Bindenga, A. Bor, J. de Bijl, H.J.S.M. Coenen, L.P. Delicaat, F. Hagendijk, A. de Jong, F.K. Kaspers, M. van Kleef, B. de Man, J.M. Schoors, C. van de Sluis, A. van de Vaart, W. van Zeeland en G. Zuidinga. In het verslagjaar trad de heer Zuidinga om persoonlijke redenen uit de afdelingscommissie. Zijn plaats werd ingenomen door W. de Vries. Het dagelijks bestuur werd gevormd door de heren Van de Vaart (voorzitter), De Vries (secretaris), De Jong (2e secretaris) en Van Zeeland (2e voorzitter).

Uit zijn midden vormde de afdelingscommissie twee commissies:

- de commissie Artikel IX, bestaande uit de heren Van Zeeland (coördinator), Van Kleef, Koenen, Bindenga en Van de Vaart.
- de ARBO-commissie, bestaande uit de heren Hagendijk (coördinator), De Bijl en Schoors.

In 1988 werden 10 onderlinge vergaderingen gehouden en 10 overlegvergaderingen waarbij het Hoofd van Dienst aanwezig was. In deze vergaderingen waren de meest belangrijke agendapunten de organisatie binnen de afdeling, het afbouwen van ploegendiensten, het doktersbezoek en het directievoornemen tot aanpassing van capaciteit.

De verhouding tussen de afdelingscommissie en het Hoofd van Dienst wordt door de afdelingscommissie als redelijk gekwalificeerd. Lang niet in alle gevallen heeft de afdelingscommissie het gevoel dat er waarde wordt gehecht aan het oordeel van de afdelingscommissie. Ook is de afdelingscommissie van mening dat niet altijd alle relevante informatie van het Hoofd van Dienst wordt verkregen.

In 1988 zijn diverse adviezen gegeven aan de Ondernemingsraad, o.a. over de roostervrije dagen, afbouw ploegendiensten, overwerkvergunningen en het inleenplan. De verhouding tussen Ondernemingsraad en afdelingscommissie wordt als goed ervaren. De afdelingscommissie heeft met 3 personen deelgenomen aan de bijeenkomst voor dagelijks besturen van afdelingscommissies en Ondernemingsraad op 7 september en ook op deze bijeenkomst wordt positief teruggekeken.

De wijze van verslaggeving naar de achterban heeft in het verslagjaar een wijziging ondergaan. Omdat de publicatie van het verslag te lang op zich liet wachten, hetgeen de actualiteit uit het verslag haalde, is besloten te werken met een nieuwsbrief, welke binnen een week na de vergadering verschijnt.

Door de afdelingscommissie is ruime aandacht besteed aan het terugdringen van oogletsels (slijpkappen) en in vrijwel iedere vergadering aan de gehouden inspectieronden (IPP). Ook de commissie Artikel IX werd in elke vergadering in de gelegenheid gesteld te rapporteren. Hier waren zaken als het inlenen van personeel en het aanvragen van overwerk, een steeds terugkerend onderwerp. In het verslagjaar is weer gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot scholing. Door middel van rollenspellen werd vergadertechniek en het onderhandelen geoefend. Terugkijkend op de scholing ervaart de afdelingscommissie deze, zoals verwacht, als nuttig en leerzaam.

Afdelingscommissie Algemene Werktuigbouw

De afdelingscommissie Algemene Werktuigbouw bestaat uit 13 leden. Per 1 januari 1988 waren dat: J.B. Beyer, J. van Dijk, C. van de Gaag, B.H. Keemink (secretaris), M. van de Meer, E.R. Kenswil, D.W. Netten (voorzitter), L. Sanches-Lois, M.P. van Sliedrecht, K. Struis, J. Tuinenburg, W. van Veen en M. Verwaal. Tijdens het verslagjaar is de heer Van de Gaag uit de afdelingscommissie getreden. Zijn plaats werd ingenomen door de heer W.H. Scharroo.

De afdelingscommissie heeft voor de behandeling van enkele onderwerpen twee commissies gevormd, t.w.:

- de commissie Artikel IX, welke namens de afdelingscommissie de zaken met betrekking tot overwerk, inlenen van personeel, uitlenen van personeel en het uitbesteden van bedrijfseigen werk behandelt. Hierin hebben zitting de heren Van Veen en Verwaal.
- de ARBO-commissie, welke namens de afdelingscommissie de zaken met betrekking tot veiligheid, gezondheid en welzijn behandelt. Door de leden van deze commissie worden ook de periodieke IPP-ronden meegelopen. De bevindingen uit deze ronden worden in de afdelingscommissievergadering besproken. In deze commissie hebben zitting de heren Kenswil, Van de Meer, Verwaal en Keemink.

De afdelingscommissie is in het verslagjaar 8 maal in onderling overleg bij elkaar geweest. Tevens hebben in deze periode 8 overlegvergaderingen met het Hoofd van Dienst plaatsgevonden. Over het algemeen kan worden gesteld dat dit overleg goed is verlopen. Meest belangrijke agendapunt in 1988 waren de werkbezetting en het functioneren van de organisatie van de Algemene Werktuigbouw.

In de vergaderingen van de afdelingscommissie was steeds een lid van de Ondernemingsraad aanwezig, die een toelichting gaf op de op dat moment in de Ondernemingsraad aan de orde zijnde onderwerpen. Ook het overleg met de Ondernemingsraad werd als redelijk goed ervaren. Twee maal werd door de Ondernemingsraad om een advies gevraagd en wel over de data van de vast te stellen roostervrije dagen en over de investeringen. De verhouding van de afdelingscommissie met de andere afdelingscommissies binnen de RDM zou als zakelijk kunnen worden omschreven. De verslagen van de afdelingscommissievergaderingen en de overlegvergaderingen worden ook naar de secretariaten van de andere afdelingscommissies gezonden en regelmatig werden ook verslagen van andere afdelingscommissies ontvangen.

Ook in 1988 heeft de afdelingscommissie weer deelgenomen aan de driedaagse scholingsbijeenkomst. In deze bijeenkomst, welke als nuttig en leerzaam werd ervaren, werd veel aandacht besteed aan vergader- en discussietechniek.

Afdelingscommissie Energiesystemen

Op 1 januari van het verslagjaar bestond de afdelingscommissie uit: F.J. den Deugd (voorzitter), D. van Eijk (secretaris), W. de Berg (coördinator artikel IX), W. Sleebos (coördinator IPP-ronden) en A. Botzen. In juli trad de heer Van Eijk om persoonlijke redenen uit de afdelingscommissie. Zijn plaats werd ingenomen door de heer N. van der Linde. Vanaf dat moment werd het secretariaat gevoerd door de heer Botzen.

In 1988 heeft de afdelingscommissie 7 maal onderling vergaderd en 4 maal was er een officiële overlegvergadering met het Hoofd van Dienst. De meest belangrijke onderwerpen in deze vergaderingen waren: werktijden in de vakantiepe-

riode, tijdelijke instelling 3e ploeg, uitbreiding personeelsbestand, warm werk, vervanging SUM-mers en interviews t.b.v. het kwaliteitsaudit BS-5500. In het algemeen kan worden gesteld dat het overleg tussen afdelingscommissie en Hoofd van Dienst een zakelijk karakter had. Er werd redelijke waarde gehecht aan het oordeel van de afdelingscommissie en voorzover de afdelingscommissie heeft kunnen nagaan, wordt alle relevante informatie aan de afdelingscommissie verstrekt. De verslagen van de afdelingscommissie worden gepubliceerd en tevens verzonden naar Ondernemingsraad en andere afdelingscommissies.

Ook het overleg tussen afdelingscommissie en ondernemingsraad was redelijk te noemen. Twee maal werd door de ondernemingsraad om een advies gevraagd, t.w. in verband met de vaststelling van de roostervrije dagen in 1989 en de vaststelling van de vakantieperiode 1989. Op 7 september was er een bijeenkomst van delegaties van de afdelingscommissies en de Ondernemingsraad, waarin informatie werd uitgewisseld. Aan deze naar oordeel van de afdelingscommissie geslaagde bijeenkomst, werd met twee leden deelgenomen.

De scholingsbijeenkomst werd gezamenlijk met de afdelingscommissie Sociale en Algemene Zaken gevolgd. Het was de tweede maal dat de scholing op deze wijze werd georganiseerd en ook nu bleek dit weer een goede zaak. De meest belangrijke onderwerpen welke tijdens de scholing aan de orde kwamen waren het nemen van besluiten, vergader- en discussietechniek en het sluiten van compromissen. De cursis werd als nuttig en leerzaam ervaren. Van de 3 reglementaire scholingsdagen werden er 2 gebruikt, de 3e dag is doorgeschoven naar 1989.

Afdelingscommissie Sociale en Algemene Zaken

De afdelingscommissie Sociale en Algemene Zaken bestond aan het begin van het verslagjaar uit 5 leden, t.w. Th. van der Hoeven, J. van Hulst, W. Schuller (secretaris), M. Vischschraper (voorzitter) en I. Westerveld. In november besloot mevrouw Westerveld in verband met drukke werkzaamheden, haar lidmaatschap te beëindigen. Haar plaats werd ingenomen door mevrouw M. Niepce.

De afdelingscommissie is in het verslagjaar 6 maal in onderling beraad bijeen geweest en net zo veel malen heeft er overleg plaatsgevonden tussen de afdelingscommissie en het Hoofd van Dienst. Dit overleg wordt over het algemeen als zeer positief ervaren. De meest belangrijke onderwerpen waarover met het Hoofd van Dienst is gesproken, zijn werkoverleg, wijziging afdelingscommissiereglement, veiligheid binnen de afdeling, overdracht werkzaamheden portiers en investeringen. In de vergadering van de afdelingscommissie was ook steeds een lid van de Ondernemingsraad aanwezig, die een toelichting gaf op alle op dat moment in de Ondernemingsraad aan de orde zijnde zaken. Een ander vast agendapunt was het verslag van het Hoofd van Dienst uit de directiestafvergaderingen, waarin alle voor de RDM belangrijke zaken aan de orde kwamen.

Van elke vergadering van de afdelingscommissie wordt een verslag gemaakt. Dit verslag wordt aan alle medewerkers van de afdeling uitgereikt. Dit vereist wel veel tijd, doch de ervaring heeft geleerd dat dit systeem de betrokkenheid van de collega's bij het afdelingscommissiewerk vergroot. De verslagen worden ook gestuurd aan de secretarissen van de andere afdelingscommissies, de Ondernemingsraad en de directie. Van de andere afdelingscommissies worden regelmatig de verslagen ontvangen.

Op diverse plaatsen binnen de afdeling Sociale en Algemene Zaken vindt (vormen van) gestructureerd werkoverleg plaats. De afdelingscommissie staat hier positief tegenover en is van mening dat er nog meer plaatsen zijn waar werkoverleg zou moeten worden ingevoerd. Met name bij de Portiersdienst zou dit een goede zaak zijn. De afdelingscommissie is er echter nog niet in geslaagd om de leiding van deze afdeling, van het nut van dit werkoverleg te overtuigen.

In het kader van de ARBO-wet worden in de afdeling twee IPP-ronden gelopen, waaraan ook afdelingscommissieleden meewerken. De eerste ronde betrof het bedrijfsterrein, de tweede de leerscholen. Op aandringen van de afdelingscommissie is bij het Bureau Legitimatie de toegangsdeur naar de fotokelder veiliger gemaakt.

Naar aanleiding van een discussie binnen de afdelingscommissie over de bevoegdheden van de afdelingscommissies bij de RDM, is inmiddels een commissie samengesteld bestaande uit een vertegenwoordiger van iedere afdelingscommissie en de voorzitter van de Ondernemingsraad. Deze commissie zal het afdelingscommissiereglement 'doorspitten' en waar nodig voorstellen doen tot wijzigingen gericht op het duidelijker omschrijven van de bevoegdheden van de afdelingscommissies. Voor de afdelingscommissie heeft de heer Schuller in deze commissie zitting genomen.

Op 24 en 25 oktober heeft de afdelingscommissie deelgenomen aan een scholing welke werd geleid door mevrouw P. Meijer (beleidsmedewerkster Sociale en Algemene Zaken). Tijdens deze scholing werd ingegaan op onderwerpen welke door de afdelingscommissie zelf waren aangedragen. Vooral de besluitvormingsprocedures werden geoefend, maar ook werd uitvoerig stilgestaan bij problemen oplossen en compromissen sluiten. In verband met het feit dat de afdelingscommissie Energiesystemen en Sociale en Algemene Zaken ieder slechts uit 5 leden bestaat, is in goed overleg besloten deze scholing gezamenlijk te volgen. Dit was ook in voorgaande jaren een succes gebleken en ook dit jaar bleek dat een wat grotere groep prettiger werkt. De derde scholingsdag 1988 werd doorgeschoven naar 1989.

Op 7 september 1988 vond overleg plaats tussen de Ondernemingsraad en de afdelingscommissies. In dit overleg is van gedachten gewisseld over alle zaken die voor een goede communicatie tussen de afdelingscommissies onderling en tussen de afdelingscommissie en Ondernemingsraad van belang kunnen zijn. De bijeenkomst is als zeer positief ervaren en de enige kritiek die de afdelingscommissie op dit soort bijeenkomsten heeft, is dat deze te weinig worden gehouden.

Bedrijfsblad Inzicht

Het bedrijfsblad Inzicht verscheen in 1988 acht maal. De redactie werd gevormd door G.C. Heins, E. van der Schee en M. van der Meer. De fotografie werd verzorgd door J. Boekholt. De redactie was in 1987 redelijk positief over de bijdragen welke vanuit de bedrijfsafdelingen aan het blad werden geleverd. De gang van zaken in 1988 gaf minder aanleiding tot optimisme. Werd er geschreven, dan leek dit vaak te gebeuren vanuit een zeker plichtsbesef en niet vanuit de behoefte om door middel van het bedrijfsblad een goed stuk informatie aan het personeel te verstrekken. De redactie betreurt dit. Juist in deze voor de RDM moeilijke periode is het van belang dat, ook via het bedrijfsblad, nadruk wordt gelegd op zeker ook aanwezige positieve ontwikkelingen.

Eindejaarspresentatie

Ook in 1988 ontvingen alle medewerkers van de RDM een uitnodiging tot het bijwonen van een bijeenkomst op 23 december in De Doelen, waarin men door de directie geïnformeerd zou worden over de ontwikkelingen in 1988 en de vooruitzichten en verwachtingen voor de komende jaren. Een groot aantal medewerkers, de opkomst was zelfs hoger dan in 1987, gaf in het gezelschap van echtgenote of partner gevolg aan deze uitnodiging. Evenals in 1987 waren de reacties overwegend positief. De bijeenkomst werd als informatief en nuttig ervaren, waarbij echter vrij vaak de kanttekening werd geplaatst dat gelet op de grote hoeveelheid informatie het verstandig zou zijn om wat onderbrekende dan wel verstrooiende elementen in het programma op te nemen. Het slot van de bijeenkomst, waarbij men in de gelegenheid was om in de sfeervolle foyer wat na te praten, werd door ieder gewaardeerd.

RDM TECHNOLOGY

JUBILEA, KONINKLIJKE ONDERSCHEIDINGEN EN AFSCHEID

In 1988 jubileerden 42 medewerkers. Onder hen waren er 16 met een 25-jarig dienstverband en 26 met een 40-jarig dienstverband. Gespreid over het jaar vond een zestal feestelijke bijeenkomsten plaats van de directie met de jubilarissen, waarbij ook vertegenwoordigers van de afdelingen, Sociale & Algemene Zaken en van de Ondernemingsraad aanwezig waren. De jubilarissen ontvingen de jubileumgratificatie, alsmede het bij hun dienstverband behorende insingne.

Ter gelegenheid van de verjaardag van H.M. de Koningin ontvingen op 29 april 12 medewerkers die in 1987 hun 40-jarig jubileum vierden, de eremedaille in brons, zilver of goud behorende bij de Orde van Oranje Nassau.

Van de bij CAO overeengekomen regeling vervroegd uittreden maakten in 1988 57 medewerkers gebruik. Daarnaast werd conform personeelsregeling 1.8 afscheid genomen van 5 langdurig zieke medewerkers. In een aantal bijeenkomsten werd het officiële afscheid gevierd en ontvingen de betrokkenen het daarbij behorende Delftsblauwe bord uit handen van de directie.

ARBO-JAARVERSLAG 1988

Inleiding

Het beleid met betrekking tot gezondheid, veiligheid en welzijn binnen onze onderneming ondervindt een toenemende positieve belangstelling. Het is verheugend om te kunnen vaststellen dat zowel bij leidinggevenden als medewerkers sprake is van een groeiende aandacht voor arbeidsomstandigheden.

Geconstateerd kan worden dat het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen toeneemt en dat medewerkers vaker vragen stellen aan leidinggevenden hetzij rechtstreeks aan de Bedrijfsgezondheidsdienst of aan de Bedrijfsveiligheidsdienst, om zeker te zijn dat gezondheid en veiligheid tijdens de werkzaamheden geen gevaar zullen oplopen.

Mede naar aanleiding van de periodieke veiligheidsronden en van werkplekonderzoeken door de BGD of de BVD, worden er door leidinggevenden direct aanvullende maatregelen genomen, of worden investerings- of onderhoudsvoorstellen gedaan.

Hoewel binnen de metaal- en electrotechnische industrie, mede als gevolg van de schaalverkleining van ondernemingen, er een toenemende tendens is om, in plaats van het hebben van eigen deskundige diensten, zich aan te sluiten bij regionale diensten, voert de directie van de RDM een beleid dat is gericht op het in stand houden van een eigen bedrijfsgezondheids- en veiligheidsdienst met een bedrijfsarts en een gekwalificeerde veiligheidskundige.

Omdat het onderdeel ARBO-beleid in de loop van de jaren een steeds omvangrijker onderdeel is gaan vormen van het personeelsjaarverslag, is besloten om het ARBO-jaarverslag 1988 als een afzonderlijk verslag uit te brengen.

BEDRIJFSVEILIGHEIDSDIENST

Op basis van het ARBO-jaarplan 1988 werden de volgende activiteiten verricht door de Bedrijfsveiligheidsdienst:

- inventarisatie risicofactoren ARBO
- tweede fase invoering ARBO-wet
- ARBO-voorschriften
- scholing en voorlichting.

Afdelingsgewijze inventarisatie van risico's

Tijdens het verslagjaar werden afdelingsgewijze inspectieronden gehouden volgens de richtlijnen van het Inspectie-Plus-Pakket (IPP). Het IPP-pakket is gebaseerd op vier inspectieronden, iedere ronde vanuit een andere invalshoek. Deze invalshoeken zijn:

- werkplek-omgeving
- middelen waarmee wordt gewerkt
- mens en organisatie
- voorzieningen in geval van brand, ongevallen of andere calamiteiten.

Tussen de inspectieronden vindt een controleronde en een eindronde plaats. Iedere ronde wordt afgesloten met een overzicht van de gesignaleerde tekortkomingen c.q. problemen en advies voor de oplossing daarvan.

De inspectieteams bestaan uit:

- afdelingschef
- afdelingswerkmeester
- lid van de afdelingscommissie
- medewerker van de Bedrijfsveiligheidsdienst.

Tijdens het verslagjaar werden volgens het IPP-pakket 12 bedrijfsafdelingen geïnspecteerd. In totaal werden 60 ronden gehouden, waarbij met name is gelet op de bovenstaande punten. Het streven naar een uniforme verslaglegging van deze ronden is in het verslagjaar redelijk verlopen. De afhandeling van de geconstateerde punten tijdens de ronden is in verschillende afdelingen voor verbetering vatbaar. Hieraan wordt in 1989 de nodige aandacht besteed.

Scholing en voorlichting

Evenals in de vorige jaren is instructie en voorlichting gegeven over de ARBO-wet, het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen en over de ARBO-voorschriften die op de RDM worden gehanteerd. De voorlichting werd gegeven aan:

- nieuwe medewerkers
- nieuw ingeleende medewerkers
- werkmeesters
- personeelsfunctionarissen
- leermeesters
- leerlingen bedrijfsschool.

ARBO-voorschriften

In het verslagjaar zijn in de overlegvergadering tussen directie en ondernemingsraad de volgende bedrijfsvoorschriften vastgesteld en vervolgens van kracht geworden:

- **Algemeen**
  - melding, registratie, onderzoek en rapportage bij ongevallen
- **Persoonlijke beschermingsmiddelen**
  - voorwaarden en verplichtingen
  - hoofdbescherming
  - oogbescherming
  - gehoorbescherming
  - adembescherming
  - handbescherming
  - voetbescherming
  - lichaamsbescherming
  - valbescherming
- **Brandpreventie en brandbestrijding**
  - brand in een acetyleenfles
- **Hijsen**
  - maatregelen bij hoge windsnelheden, gladheid of slecht zicht
- **Stellingen en klimmateriaal**
  - stellingen, opgangen, loopbruggen en trappen
  - ladders
- **Elektrisch en autogeen lassen en branden.**
  - **voorwaarden bij elektrisch en autogeen lassen en branden.**

Contacten met de Arbeidsinspectie

Tijdens het verslagjaar bracht de Arbeidsinspectie zes maal een bezoek aan onze onderneming. Eenmaal werd naar aanleiding van een bezoek een aanwijzing uitgebracht op grond van artikel 8 Veiligheidsbesluit Fabrieken en Werkplaatsen. Tweemaal is door de Bedrijfsveiligheidsdienst aan de Arbeidsinspectie advies gevraagd, waarvan eenmaal over stellingwerk en eenmaal over lasrook, dampen en gassen.

In 1988 hebben op de RDM 85 bedrijfsongevallen geleid tot arbeidsverzuim. Van deze ongevallen zijn er vier gemeld aan de Arbeidsinspectie. Over een aantal ongevallen is telefonisch contact geweest met de Arbeidsinspectie. Bij drie van deze ongevallen is naar de oorzaak en toedracht een onderzoek ingesteld door de Bedrijfsveiligheidsdienst. De vierde is telefonisch afgehandeld. In één geval leidde dit tot een advies aan de bedrijfsleiding en betrokken medewerker inzake naleving van de veiligheidsvoorschriften.

Bedrijfsongevallen met verzuim

Bedrijfsongevallen met verzuim	1988	1987	1986	1985
Aantal ongevallen	85	98	65	68
Aantal verzuimuren	7944	9160	6760	7568
Gemiddelde verzuimduur (uren)	93,5	93,5	104	111

Oorzaken bedrijfsongevallen	Aantal ongevallen 1988	1987	1986	1985	Verzuim in uren * 1988	1987	1986	1985
handgereedschap	3	2	1	1	304	136		
machinaal gereedschap	-	4	1	4	-	208		
stellingen	1	1	1	1	24	288		
hijsen en vervoer	7	4	5	2	824	64		
glijden, vallen enz.	13	16	12	14	2120	888		
stoten en klemmen	15	20	15	25	1056	2288		
voorwerp in ogen	24	28	14	8	400	720		
heet voorwerp	6	3	7	6	376	216		
vallend voorwerp	9	9	5	7	1176	880		
wegspringend voorwerp	7	4	4	-	464	136		
zuren en logen	-	1	-	-	-	16		
explosie	-	6	-	-	1200	3320		
Totaal	85	98	65	68	7944	9160	6760	7568

* Over de jaren 1985 en 1986 zijn wel de totaalcijfers beschikbaar, doch is niet beschikbaar de uitsplitsing naar oorzaak.

Per sector

Sector	Aantal ongevallen	Verzuim uren	Verzuimuren per per ongeval (gem.)
Algemeen	2	48	24,0
Marinebouw	55	4992	90,8
Algemene Werktuigbouw	18	2504	139,1
Energiesystemen	10	400	40,0
Totaal	85	7944	93,5

Verhoudingscijfers
Een beperking van voorgaande getallen is dat men deze niet zonder meer kan vergelijken tussen afdelingen of met gegevens van het vorige jaar. Er is namelijk geen rekening gehouden met de grootte van de groep medewerkers waarop de gegevens betrekking hebben. Daarom worden verhoudingscijfers gebruikt, waarin het ongevalgebeuren met de grootte van de afdeling in verband wordt gebracht.

- Ongevallen frequentie-index (IF), voor de relatieve omvang van het aantal ongevallen.

$$IF = \frac{\text{aantal ongevallen} \times 1.000.000}{\text{aantal gewerkte uren}}$$

- Gemiddelde verzuimduur (ID), voor een indicatie van de ernst van de ongevallen.

$$ID = \frac{\text{aantal verzuimuren}}{\text{aantal ongevallen}}$$

- Ongevallen verzuimpercentage (IP), voor een inzicht in het verzuim door ongevallen.

$$IP = \frac{\text{aantal verzuimuren} \times 100}{\text{aantal gewerkte uren}}$$

Verhoudingscijfers per afdeling

Sector	IF		ID		IP	
	1988	1987	1988	1987	1988	1987
Algemeen	6,87	7,28	24,00	*	0,01	*
Marinebouw	43,30	49,11	90,76	*	0,41	*
Algemene Werktuigbouw	24,20	24,59	139,11	*	0,34	*
Energiesystemen	75,47	74,76	40,0	*	0,30	*
Totaal	35,69	41,00	93,46	93.47	0,33	0,38

* Gegevens niet beschikbaar

BEDRIJFSGEZONDHEIDSDIENST

Aanstellingsonderzoek
De aanstellingskeuring vormt het begin van de bedrijfsgezondheidskundige begeleiding; er wordt een uitgangswaarde bepaald van een aantal gezondheidskundige parameters. Het aanstellingsonderzoek dient in de eerste plaats om de functionele geschiktheid van de sollicitant voor de beoogde functie te beoordelen, daarnaast wordt onderzocht of de betrokkene de toekomstige functie zonder gevaar voor de eigen gezondheid of de gezondheid van anderen kan vervullen. Tenslotte wordt bij het aanstellingsonderzoek ook gekeken of opname in de sociale verzekeringen van het bedrijf verantwoord is. In 1988 werden 41 aanstellingskeuringen uitgevoerd bij nieuwe werknemers van de RDM. Naast deze aanstellingskeuringen werd ook aanstellingsonderzoek uitgevoerd bij nieuwe leerlingen van de leerschool (108 keer), bij praktikanten (20 keer) en tenslotte twee maal bij vakantiewerkers. Daar bij het aanstellingsonderzoek van nieuwe leerlingen voor de leerschool alleen gekeken wordt naar de functionele geschiktheid voor de gekozen opleiding, is dit onderzoek in het afgelopen jaar enigszins vereenvoudigd. Enkele keren werd naar aanleiding van dit onderzoek het advies gegeven om een andere vakrichting te kiezen.

Periodiek geneeskundig onderzoek
Het periodiek geneeskundig onderzoek beoogt een beoordeling van de actuele gezondheidstoestand van de medewerkers van de RDM in relatie tot het werk dat zij verrichten. Door dit onderzoek hopen wij eventuele gezondheidsbedreigende invloeden in een vroeg stadium te onderkennen.

De afdelingsgewijze aanpak waarmee in 1987 is aangevangen, is in 1988 voortgezet. De gegevens die op deze wijze worden verkregen kunnen effectiever worden vertaald in beleidsadviezen dan gegevens verkregen uit periodiek onderzoek dat naar leeftijd plaatsvindt.

Voor 1988 stond de Algemene Werktuigbouw op het programma voor een periodiek onderzoek. Het periodiek onderzoek werd hiertoe verder gestructureerd: er vond een uitgebreide follow-up plaats bij aangegeven klachten of problemen; waar nodig vond verder onderzoek plaats of verwijzing naar de behandelende sector en van elk onderzoek werden de uitslagen naar de desbetreffende huisartsen verstuurd. Met toestemming van de betrokken werknemers werd een aantal werkproblemen op individueel niveau besproken in het sociaal-medisch team. Vaak werden hier concrete oplossingen gevonden, soms moest worden volstaan met het signaleren en registreren van het probleem in de hoop dat er in de toekomst een oplossing voor te vinden zou zijn.

Zoals al eerder aangegeven is, moet het uit de verkregen resultaten ook mogelijk zijn om conclusies te trekken over het wel en wee van groepen en/of afdelingen. Hiertoe moeten de uitslagen in een computerbestand opgeslagen worden; in 1989 wordt hiermee aangevangen.

Helaas bleek het onmogelijk om in 1988 een periodiek onderzoek van de hele populatie van de AW uit te voeren. Dit werd gedeeltelijk veroorzaakt door de verlate start, maar vooral doordat het uitwerken van de resultaten veel meer tijd in beslag nam dan oorspronkelijk was voorzien. In het komende jaar moet het periodiek onderzoek van de AW afgerond worden.

Gericht periodiek geneeskundig onderzoek.
In 1988 zijn drie groepen werknemers apart onderzocht, nl. de kraanmachinisten, NDO'ers en werknemers die met lood werken. Naast deze groepen zijn in het kader van het audiometrieprogramma alle werknemers van 26 tot 30 jaar uitgenodigd om een audiogram te laten maken.

- **Kraanmachinisten**

Bij deze groep werd in het kader van het verlengen van het 'hijsbewijs' onderzoek gedaan. Het onderzoek was vooral gericht op het gezichtsvermogen en op het vaststellen van eventuele risicofactoren. Geen van de kraanmachinisten werd afgekeurd.

- **NDO-medewerkers**

Op basis van afspraken die in het verleden zijn gemaakt, wordt deze

groep jaarlijks onderzocht, waarbij de nadruk ligt op het bloedonderzoek. Er werden geen afwijkingen geconstateerd. In 1989 zal nogmaals de afweging worden gemaakt of handhaving van deze keuring zinvol is.

● **'Loodwerkers'**
Naar aanleiding van twijfels die waren gerezen over blootstelling van werknemers aan lood (de opstelling en afzuiging van een zaagmachine die gebruikt werd om lood mee te zagen liet te wensen over), werd bloedonderzoek verricht bij medewerkers die veel met lood werkten. Het bloedonderzoek was erop gericht om overmatige blootstelling aan lood vast te stellen. Er werden geen afwijkingen geconstateerd.

● **Audiometrie**
In het kader van het audiometrieprogramma zijn in 1988 alle werknemers van 26 tot 30 jaar uitgenodigd om een audiogram te laten maken. Nadat alle audiogrammen gemaakt waren, zijn vijf voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd voor de betrokken werknemers waarin een aantal aspecten van lawaai, gehoorbeschadiging door lawaai, gehoorbescherming en wetgeving zijn besproken door de bedrijfsarts. Een aantal werknemers met een nieuw ontdekte lawaaibeschadiging werd apart opgeroepen voor het spreekuur van de bedrijfsarts, evenals werknemers van wie het gehoor duidelijk achteruit was gegaan sinds het laatste audio-metrische onderzoek.

Laboratoriumonderzoek
In 1988 is 324 keer bloed afgenomen voor onderzoek, urineonderzoek vond 418 keer plaats. Het aantal verschillende bepalingen is een veelvoud van bovengenoemde cijfers. Genoemde onderzoeken werden overwegend uitgevoerd in het kader van periodiek onderzoek. Röntgenonderzoek vond 44 keer plaats.

Werkplekbezoek en metingen
Uitgebreide geluidsmetingen werden verricht in de scheepsbouwloods en in de laswerkplaats Algemene Werktuigbouw. Ten aanzien van de scheepsbouwloods werd geconcludeerd dat de lawaaiproblematiek in de plaatwerkerij speciale aandacht behoefde. Hiervoor is via de Technische Dienst een adviesbureau ingeschakeld.

Het lawaainiveau in de laswerkplaats van de Algemene Werktuigbouw ligt boven de normen zoals aangegeven in de ARBO-wet. Op deze plaats kunnen wellicht organisatorische aanpassingen een oplossing bieden. De besluitvorming hierover is nog niet afgerond, ook al omdat de toekomst van deze lokatie nog niet duidelijk is.

Aan het eind van 1988 is een aantal klimaatmetingen verricht in de afdeling Energiesystemen. Het betrof hier situaties waarbij (machinaal) werd gelast aan voorverwarmde werkstukken. Over het algemeen bleek de hittebelasting bij werken aan buitenwanden wel mee te vallen; in situaties waar in holle werkstukken gewerkt werd zijn nog te weinig metingen verricht om conclusies te kunnen trekken. Deze metingen zullen in 1989 voortgezet worden.

Verder zijn in 1988 de volgende onderzoeken verricht:
- klimaatmeting kantoren Algemene Werktuigbouw
- geluidsmeting timmerwinkel
- lichtmeting Energiesystemen
- survey Prespak
- geluidmeting lichtdrukkerij
- stofmeting in kraan scheepsbouwloods
- geluidsmetingen bij nieuw aan te schaffen pneumatisch handgereedschap
- bezoek aan enkele werkplekken n.a.v. beeldschermklachten

ZIEKTEVERZUIM, VERZUIMBEGELEIDING EN ZIEKTEWETCONTROLE

Ziektewetcontrole
Medio 1988 is in overleg met de Afdelingskas een andere vorm van controle ingevoerd. Terwijl in het verleden elke werknemer die zich ziek meldde nog op dezelfde dag werd bezocht, is in 1988 overgegaan tot een andere benadering. De belangrijkste veranderingen bestaan enerzijds uit het verlaten van de eerstedags controle, anderzijds uit het invoeren van telefonische controles. Door deze veranderingen heeft de Bedrijfsgezondheidsdienst meer armslag gekregen zodat controles gerichter (en dus zinniger) kunnen worden uitgevoerd.

Een consequentie van dit beleid is dat er op de BGD nog maar één ziekenbezoeker werkzaam is. Verder wordt – in ieder geval voorlopig – dagelijks overlegd tussen bedrijfsarts en ziekenbezoeker.

Het uitgangspunt van dit beleid is het vertrouwen dat gesteld wordt in de medewerker die zich ziek meldt, er wordt dus een beroep gedaan op het verantwoordelijkheidsgevoel van de werknemers van de RDM. Meer dan in het verleden zal er sprake zijn van verzuimbegeleiding in tegenstelling tot verzuimcontrole. Het is het mogelijk dat sommigen dit vertrouwen niet waard zullen blijken te zijn; voor die enkeling zullen wij dan controleur moeten blijven. Van het ziekteverzuim van de RDM is een overzicht opgenomen onder 4.3.3. Sedert eind 1987 blijkt er sprake te zijn van een uitgesproken stijging van ons verzuim, nl. van 6,8% in 1987 naar 8,5% in 1988. Het aantal ziekmeldingen is onveranderd gebleven zodat de toename van het verzuim toegeschreven moet worden aan een langere gemiddelde ziekteduur. Op statistische gronden mag worden aangenomen dat het hier gaat om een reële stijging, d.w.z. dat het hier geen toevallige fluctuatie betreft. Door gebrek aan analysemogelijkheden is het echter moeilijk vast te stellen waardoor deze stijging wordt veroorzaakt. In 1989 streven wij ernaar om een geautomatiseerd registratiesysteem op te (helpen) zetten; hierbij zal tevens de mogelijkheid worden onderzocht om verzuimgegevens te koppelen aan diagnosen en/of oorzaken voor het verzuim.

Afdelingskas
Het bestuur van de Afdelingskas bestond per 31 december 1988 uit de volgende leden. Van werkgeverszijde: G.C. Heins, J. den Bakker, R.R. Bisschop, S.L. Schot, I. Paalvast en A.C.P. van Gool. Van werknemerszijde: M.D. Tabak, F. van Pelt, J. Vermeulen, A. Bor, J.H. van Eldik en F.J. Willeboer. In de wekelijkse vergaderingen van het bestuur zijn de gevallen behandeld waarin niet volgens de voorschriften was gehandeld en welke voor nader onderzoek in aanmerking kwamen. Evenals in voorgaande jaren waren de meest voorkomende gevallen: niet thuis bij eerste controle, niet op tijd ziekmelden, niet op de juiste plaats ziekmelden en het werk niet tijdig hervatten na ziekte.

Ziekteverzuim

Verzuimgegevens over de periode	1988	1987
Gemiddeld aantal werknemers	1493	1517
Aantal ziekmeldingen	2887	2927
Aantal uitkeringsdagen	33257	26944
Gemiddeld aantal ziekmeldingen werknemer per jaar	1,93	1,93
Gemiddeld aantal verzuimde werkdagen per ziektegeval	11,52	9,21
Verzuimpercentage	8,53	6,81

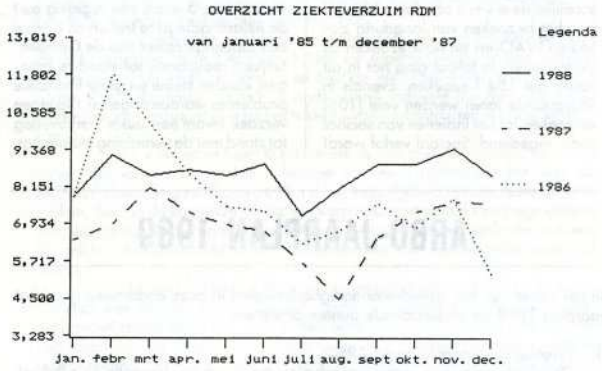

Premie Ziektewet
De vaststelling van het premiepercentage voor de Ziektewet vindt onder andere plaats op basis van de nog in de Afdelingskas aanwezige reserve en het ziekteverzuim in het afgelopen jaar. Onderstaand is weergegeven het ziekteverzuim in procenten over het verslagjaar en het voor dat jaar vastgestelde premiepercentage.

Ziekteverzuim in procenten in het verslagjaar:
8,53 (1987 - 6,81)
Premiepercentage vastgesteld voor dat jaar:
7,50 (1987 - 9,00)

EHBO
In 1988 werden 1406 EHBO behandelingen in de verbandkamer uitgevoerd. Door de Portiersdienst werden tijdens afwijkende werktijden 250 EHBO-behandelingen uitgevoerd.

Eind 1988 waren 58 werknemers van de RDM in het bezit van een geldig EHBO diploma. Van deze groep hebben 33 werknemers het diploma uit hoofde van hun beroep (portiers, brandweer, BGD). 'Op de vloer' zijn dus 25 EHBO-ers aanwezig, verspreid over het bedrijf. Om elke EHBO'er in staat te stellen in 1988 tenminste 16 uur herhalingslessen te volgen, zijn in totaal tien dagen georganiseerd door onze kaderinstructeur, dhr. J.C. Haak. In het voorjaar zijn onder leiding van een instructeur van de GGD herhalingslessen reanimatie gegeven. Hopelijk zal in 1989 een reanimatie-pop kunnen worden aangeschaft om deze potentieel levensreddende handeling beter te kunnen oefenen.

Sociaal Medisch Team
Van de gestructureerde interne contacten van de BGD zullen wij hier alleen ingaan op de taak en werkwijze van het sociaal-medisch team. Tot de taken van de BGD behoort ook het meewerken aan het bevorderen van goede arbeidsverhoudingen in het bedrijf, het signaleren van psychosociale problematiek en het helpen zoeken naar oplossingen. De bedrijfsarts werkt hiertoe nauw samen met andere bedrijfsfunctionarissen in het zgn. 'sociaalmedisch team', dat één keer per week bijeen komt. Het sociaal-medisch team bestaat uit de bedrijfsarts, twee personeelschefs en de bedrijfsmaat-

schappelijk werker. Zonodig kunnen in bijzondere situaties anderen uitgenodigd worden zoals bv. afdelingschefs. Ter sprake komen meestal problemen van individuele werknemers, die opvallen door hun verzuimpatroon of in hun werksituatie (of thuis) te kampen hebben met psychische of sociale problemen. Vaak betreft het een aanpassing van de belasting aan de belastbaarheid in de vorm van een (meestal tijdelijk) aangepaste taak. Voor de bedrijfsarts en ook voor de bedrijfsmaatschappelijk werker, is wel het uitgangspunt dat problemen van individuele werknemers alleen met toestemming van de betrokkene aan de orde gesteld worden.

BEDRIJFSMAATSCHAPPELIJK WERK

Door intern overleg en een goed contact met diverse personen en diensten, kon er in het afgelopen jaar veel gedaan worden voor mensen die om uiteenlopende redenen problemen hadden. Tijd werd besteed aan het bezoeken van Sociale Diensten, advocatenkantoren en kantoren van SUM en Belastingdienst. In de meer persoonlijke sfeer werd aandacht besteed aan het bezoeken van langdurig zieken en WAO-ers en huisbezoeken bij sterfgevallen. In totaal ging het in dit kader om 154 bezoeken. Evenals in voorgaande jaren werden vele (105) verzoeken tot het indienen van sociaal verlof ingediend. Sociaal verlof wordt toegekend indien sociale problemen een onredelijk grote druk op de besteding van het vakantietegoed leggen.

Niet alle verzoeken voldeden aan dat criterium en in een aantal gevallen moest het verzoek om sociaal verlof dan ook worden afgewezen. Door 18 maal een voorschot op het salaris te verstrekken, 5 maal een regeling met de Belastingdienst te treffen en 4 maal een saneringscrediet met de Gemeentelijke Credietbank tot stand te brengen, konden kleine en grote financiële problemen worden opgelost. Op eigen verzoek kwam een stukje werkoverleg tot stand met de vereniging Humanitas.

ARBO-JAARPLAN 1989

In het kader van het arbeidsomstandighedenbeleid in onze onderneming zal het jaarplan 1989 de onderstaande punten omvatten:

1. Inventarisatie risicofactoren ARBO
   De afdelingsgewijze inspectieronden op basis van het Inspectie-Plus-Pakket, zullen in 1989 gecontinueerd en intensiever behandeld worden.
   De invalshoeken zullen zijn;
   -
   - De middelen waarmee gewerkt wordt, zoals machines, transportmiddelen, tchemicaliën, gas- en zuurstofapparatuur.
   - de mensen en de organisatie, waarbij de verantwoordelijkheidsstelling,het overleg, de arbeids-organisatie, veiligheidsopleidingen en veiligheidsinstructies aan de orde komen.
   - de repressie-middelen, voorzieningen die worden ingezet in geval van brand, ongevallen of andere calamiteiten.
   - de werkplekomgeving, waaronder de toestand van het gebouw, de inrichting ervan, het binnenklimaat, sanitaire voorzieningen enz.

2. Tweede fase invoering ARBO-wet
   De tweede fase van de ARBO-wet is op 1 januari 1988 ingevoerd. Het grootste deel van de daarin genoemde artikelen is in de loop van 1988 d.m.v. nadere aanwijzingen door de Minister vastgesteld. De toepassing ervan bij de RDM wordt in 1989 verder uitgewerkt. Het betreft de artikelen 7, 9, 19, 25, 28, 30, 31, 35, 36, 39 en 42.

3. Ergonomie
   - Geluid
     Evenals in 1988 zal aandacht worden besteed aan het aspect geluid:
     het lawaaiprobleem in de plaatwerkerij Marine wordt door een gespecialiseerd bureau onderzocht.
     in 1989 wordt naar een oplossing voor het lawaaiprobleem in de las werkplaats Algemene Werktuigbouw gezocht.
     in 1989 worden audiogrammen gemaakt van alle werknemers in de leeftijdsgroep 31 - 35 jaar. In het audiometrieprogramma is opgenomen het bespreken van de resultaten met betrokkenen en het geven van gerichte voorlichting.
     - otoplastieken worden voor bepaalde groepen werknemers ingevoerd.
     - geluidsmetingen worden op verzoek of op initiatief van de deskundige diensten verricht.
   - Oogbescherming
     - in 1988 is een nieuw type slijpkap ingevoerd. In de eerste helft van 1989 zal het resultaat hiervan geëvalueerd worden.
     - de in 1988 ingevoerde zonering m.b.t. het dragen van oogbescherming in de Algemene Werktuigbouw wordt geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.
     - voor de overige afdelingen wordt onderzocht hoe oogletsels beperkt kunnen worden.
   - Werkplek
     - tekenkamer Marine: verbeteren van de verlichting met het oog op de geplaatste beeldschermen.
     - scholingscentrum (lokatie MF): 5 nieuwe werkbanken met ergonomische bankschroeven.
     - enclave Scheepsbouwloods: verbeteren ventilatie en verlichting baan 6.
     - prespak Marine: een afgerond plan voor algehele verbetering.

4. Algemeen periodiek geneeskundig onderzoek
   Het in 1988 gestarte periodiek geneeskundig onderzoek onder de werknemers van de afdeling Algemene Werktuigbouw zal gecontinueerd en afgerond worden.

5. Gericht geneeskundig onderzoek
   In 1989 zullen voor een gericht geneeskundig onderzoek in aanmerking komen:
   - medewerkers van de afdeling ES die ouder zijn dan 40 jaar en warm werk verrichten.
   - medewerkers die bij hun werkzaamheden met lood werken.

6. ARBO- voorschriften
   In 1989 zullen de volgende ARBO-voorschriften worden opgesteld:
   - inkoop en registratie van hoog-toerig (meer dan 12.000 t/min) pneumatisch gereedschap.
   - onderhoud en reparatie van hoog-toerig (meer dan 12.000 t/min) pneumatisch gereedschap.
   - brandpreventiemaatregelen en vrijgave voor verdere bewerking bij verf-, conserverings- en lijmwerkzaamheden.
   - algemeen voorschrift bij brand en calamiteiten.

7. Scholing en voorlichting
   De scholings- en voorlichtingsprogramma's voor bedrijfsschoolleerlingen, overige jeugdigen en nieuwe medewerkers zullen in 1989 worden gecontinueerd. Nieuwe voorlichtingsprogramma's worden opgesteld en uitgevoerd ten behoeve van:
   - eerste-dag-voorlichting aan nieuwe RDM-medewerkers en ingeleenden.
   - nieuw aangestelde leidinggevenden.
   - medewerkers van de afdeling Marine Montage.
   - nieuwe medewerkers na afloop van hun proeftijd, als onderdeel van de introductiedag.

8. Milieu
   Extra aandacht wordt geschonken aan de juiste toepassing van de ARBO-voorschriften 2.1 en 2.2. m.b.t. milieuzaken.

9. Taakaanpassing bedrijfsveiligheidsdienst
   In 1989 zal onderzocht worden of enkele veel gebruikte persoonlijke beschermingsmiddelen door de magazijnen kunnen worden verstrekt.

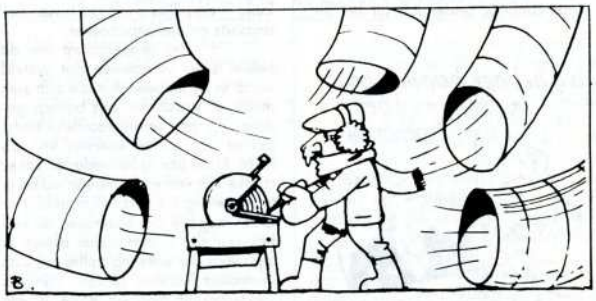

STOFBESTRIJDING